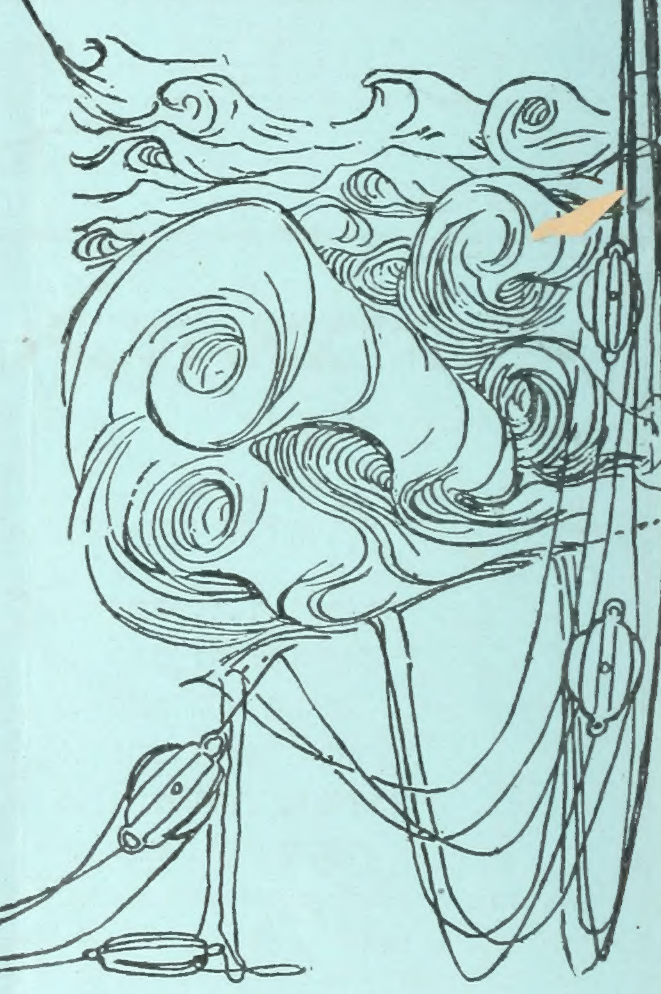
Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, New York. — By order of the Presi dent, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה חמישית HATOREN גליון כב (קכב)

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. V — NEW YORK, AUGUST 16, 1918 — No. 22 (122)

HATOREN
Published Weekly by
HATOREN PUBLISHING ASS'N, Inc.
(A. Lubarsky, Pres., Sol. Lamport, Treas., A. S. Orlans, Sec'y).
44 EAST 23rd STREET, NEW YORK
Telephone, Gramercy 6944

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 44 East 23rd St., New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class mail matter at the Post Office of New York, August the 11th, 1913.

מחיר גליון 10 סנטים

בלב קרוע ומורתח, בנפש דואבת ומתעטפת ביגונה העז הננו מביעים את רגשי צערנו הגדול ואבלנו העמוק על מותו הטראגי של חברנו החביב והנחמד, העברי הנעלה והמורה המצוין אפרים אוסטרובסקי.

יחד עם כל חברי ההסתדרות העברית באמריקה, שהמנוח היה מראשוני מיסדיה, ויחד עם המוני תלמידיו, חבריו ומוקיריו הננו משתתפים בצערם הגדול של הוריו, אחיו ואחיותיו, ומתפללים לאלהי הרוחות שינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

תהי־נא נחמתם בענים, כי נשמת המנוח חרותה עמוק עמוק בלבות כל יודעיו ומכיריו וכי באורה הזך, הצנוע והמערן תהיה למופת ולסמל לכל העורגים והצמאים להנאצל והנשגב שבחיינו הלאומיים והאנושיים.

הועד הפועל של ההסתדרות העברית באמריקה.

ק. ווייטמאן, מזכיר.

תנחומים.

הסתדרות „אחיעבר" מביעה בזה את צערה העמוק על מותו הטראגי של העברי הנאמן, המורה המצוין והאדם יקר הרוח אפרים יהודה אוסטרובסקי: המקום ינחם את משפחתו המתאבלת בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

ש. גולדנברג, נשיא. מ. פקר, מזכיר.

VOL. V | NEW YORK, AUGUST 16, 1918 | No. 22

התורן

יוצא לאור על־ידי
חברת התורן

א. א. לוברסקי, נשיא
ש. לאמפורט, גזבר
א. ש. אורלאנס, מזכיר

העורכים
ד"ר שמריה לוין
י. ד. ברקוביץ

שנה חמישית | ניו־יורק, ח' אלול, תרע"ח | גליון עשרים ושנים

פרשת השבוע

מִזְרָחִיִּים וּמַעֲרָבִיִּים בַּמִּלְחָמָה.

„חייב אָדם לראות את עצמו או יוני או יהודי" — כך פסק אחד מאבירי המשוררים של המאה שעברה, שמלבד שהיה משורר בחסד עליון היה גם אחד מהלוחמים הגדולים של תקופתו על שדה האמונות והדעות, בעל נפש נגרשת כים ללא שלוה וללא מנוחה, בונה עולמות ומחרבתם, שואפת, חותרת, מעפילה ומלאה תביעות. ולידי מסקנה זו הגיע אחרי שהוא בעצמו רצה להמית את היהודי שבתוכו וליהפך ליוני, להתחמק מן העולם, שבתוכו נברא ושאותו נשא בקרבו, ולהכנס לעולם אחר, לזה העולם המזנק ויונק מתוך העולם היוני העתיק, ואחרי שנוכח לדעת, כי הנסיון לא עלה בידו וכי איזה כח טמיר ונעלם דוחף אותו לשוב להעולם שלוקח ממנו. טעותו המרה, שהיתה לכאורה אך טעות נפש אחת רצוצה ושבורה, חזקה לו את בהירות הראיה לשנות את הערכין ולהביט על ההיסטוריה ועל מאורעותיה מנקודה אחרת יותר אמתית. ובאָמרו, כי „חייב אָדם לראות את עצמו או יוני או יהודי", השתמש בהכנויים „יוני" ו„יהודי" אך כדי לסבר את האוזן. יוני — לאו דוקא, ולאו דוקא יהודי; המשורר הלוחם רצה אך לסמן בזה את שני הזרמים ההיסטוריים, המערבי והמזרחי, שלא התמזגו עוד עד היום הזה ושעוד כיום הזה מתנגחים הם איש עם רעהו, וכל אחד מהם שואף להטביע את חותמו הוא בהתפתחות ההיסטוריה הכללית.

ובאמת, כשאָנו מתבוננים אל ההיסטוריה האירופית בתקופות האחרונות, יכולים אָנו לגלות בה על־נקלה את שני הזרמים, המערבי והמזרחי, ואת התפלגותם של הגורמים הפוליטיים בהתאמה להזרמים הללו. וכשרוצים אָנו להבין את התיחסותם של הפוליטיקאים המפורסמים להשאלות האינטרנאציונאליות החשובות, צריכים אָנו לדעת ראשית כל, לאיזה זרם היו שייכים הפוליטיקאים בעצמם בהשקפת עולמם — להזרם המזרחי או להזרם המערבי. למשל, אם נקח את ביקונספילד ואת ביס־מארק, את שני עמודיה התיכונים של הפוליטיקה האירופית בתקופת העבר הקרוב, ואם ננסה להאיר את שיטותיהם השונות והמתנגדות אשה לרעותה בהדיפלומאטיה האינטרנאציו־נאלית רק על־ידי הניגוד שבין השאיפות האנגלית והגר־מנית, הנובעות מתוך האופי השונה ומתוך המגמות השונות של שני העמים הללו, ולא נכנים לחשבון את הנטיה המזרחית, המיוחדת, של ביקונספילד ואת זו המערבית של ביסמארק, כי־אָז ישארו בשבילנו הרבה דברים בההיסטוריה של התקופה הנזכרת סתומים והתומים. ביקונספילד ראה את הנולד, ועוד לפני ארבעים שנה הביט על הבאלקאנים כעל הפרוזדור של המזרח, וצפה באספקלריה מאירה, כי עתיד המזרח לתפוס את המקום הראשון בהפוליטיקה העולמית, ושמח כעל נצחון גדול, כי עלתה בידו לרכוש לממשלתו את האי קפריסין, זו הפנה הנשכחה, שאיש לא הבין את ערכה ואת השיבותה בתור נקודת־המשען המערבית של המזרח הקרוב. ומפי ביסמארק, כנגד זה, יצא הפתגם הידוע, כי כל הפוליטיקה הבאלקאנית אינה שוה בעיניו להקריב בעדה אפילו נפש אחת גרמנית, ורק אחרי שהועם כוכבו של ביסמארק ובטלה השפעתו על מהלך הפוליטיקה של ממשלתו התחילו מופיעים גם בגרמניה פוליטיקאים בעלי נטיה מזרחית. ה„היכליים" הווירטמברגאיים, מיסדי המושבות הגרמניות הראשונות בארץ־ישראל בשנות השבעים למאה שעברה, נרדפו לכתחילה מאת הממשלה הגרמנית, והופמאן והארדיג, יוצריה של התנועה ההיכלית, נחשבו בעיניה כמעט למורדים במלכות, לעבדים המתפרצים מפני אדוניהם. והגיעו הדברים לידי כך, שלפעמים מנעה הממשלה הגרמנית את חסותה מן ההיכליים ולא הגינה עליהם כראוי בשעת הדחק, מה שלא

עשתה שום ממשלה שבעולם בנוגע לנתיניה, וביחוד בטורקיה, במדינת ה„קאפיטולאציות". ולא חזתה הממשלה הגרמנית, כי תהיה מוכרחת במשך הזמן לשנות את יחסה ל„היכל" ולמוסדותיו ולקרב בעצמה מה שרחקה בזרוע. וכך הוה. אחרי שהממשלה הגרמנית נתנה מקום בהפוליטיקה שלה גם להנטיה המזרחית והתחילה לפתור את חלום המזרח שלה על־ידי בנין המסילה, העלולה לחבר את ברלין עם בגדד, בניגוד להחלום הבריטי היותר עתיק: „ביום ההוא תהיה מסילה ממצרים אשורה", שנתה פתאום את השקפתה על ערך מ ו ש ב ו ת י ה בארץ־ישראל. „אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה" בעיניה, והבן הרחוק — ילד שעשועים, הראוי לטפול ולחבה יתירה, ביחוד מיום שבקר את המושבות ווילהלם השני בכבודו ובעצמו ונוכח לדעת, כי אפשר יהיה לו להשתמש בהן בשעת־כושר, ביום שידובר על עתידותיו של המזרח, כלומר, שאפשר יהיה לבוא בתביעות בשם העבודה התרבותית, שחלוצי המזרח הגרמנים השקיעו בהמושבות הללו.

דוגמות מעין אלה, שהנטיה המזרחית של הפוליטיקה העולמית משתקפת בהן, יש למצוא בההיסטוריה של התקופות האחרונות לאין מספר, אבל מעולם לא באה ההתנגשות בין הזרם המזרחי והמערבי באופן חד ובולט כזה, כמו במלחמה הנוכחית, ועוד כיום הזה, אחרי ארבע שנות מלחמה, עודן עומדות המחנות — במחנות של הפוליטיקאים הכתוב מדבר — אשה מול רעותה, וכל אחת מהן משתדלת להשפיע על הממשלות מנקודת־השקפתה היא. עוד כיום נחלקו הדעות בנוגע להמקום, ששם תכרע הכף והמלחמה תבוא לידי גמר. עוד כיום עומדים המערביים מצד זה ומחליטים, שנקודת־הכובד של המלחמה היא בשדה המערב, ושרק בנצחון במערב מונח פתרונה, ומצד זה עומדים המזרחיים ומזהירים את ממשלותיהם, לבל תלכנה אחרי מקסם־שוא, כי הנצחון במערב יש לו רק ערך חלקי, וכי הנצחון המוחלט צריך לבוא רק ממזרח.

קיטשנר, שבלה זמן רב בארצות המזרח וידע את המזרח כחוקר מומחה, עמד בראש המזרחיים ולא היה שבע רצון כלל, שהממשלה האנגלית הקדישה כל־כך הרבה כחות למלחמת גאליפולי ולא שלחה את צבאותיה הראשיים לארם־נהרים ולארץ־ישראל, כדי לחבר את שתי המדינות האלה עם ארץ מצרים ולשים בזה לאל את כל חלומותיה המזרחיים של גרמאניה. והוא היה בטוח, כי רק על־ידי טכסיס כזה אפשר לשים קץ להמלחמה. כנגד זה התנגד המבקר הצבאי של ה„טיימס" הלונדוני, שר הצבא רפינגטון, להמזרחיים בכל כחו, והשפעתו היתה רבה בחוגי הצבא, והוא היה מותח בקורת קשה על כל צעד וצעד של הממשלה, שראה בו צל של היסח־הדעת מהמצב במערב לטובת המזרח. את כל הפוליטיקה המזרחית עם משלוח המחנות לארץ־ישראל קרא בשם של ביטול: „הינוקא של לויד גיאורג". הגיניראל מאורים, שהיה בשעתו הרוח החיה של הועד לטכסיסי המלחמה, היה גם כן בין המערביים הקיצוניים, ויש לשער, כי מערביותו הקיצונית היא שגרמה לו שיעזוב את משרתו, כי לא יכלה לדור בכפיפה אחת עם מזרחיותו של ראש המיניסטריון.

ולוא נצחו המערביים — לא היה המצב ל נ ו נעים לגמרו, מפני שבשעה שהמזרחיים הודו, כמובן מאליו, בחשיבותו של המערב, ואולי נתנו לו, להמערב, גם את משפט הבכורה, אלא דרשו, שהממשלות ישימו לבן ג ם להמזרח, היו המערביים מבטלים את ערכו של המזרח לתוצאות המלחמה בתכלית בטול ודרשו מאת ממשלותיהם, שיסלקו את ידן להלוטין מן המזרח, והיו מניחים אבני־מכשול על כל צעד וצעד, שהממשלות היו עושות מצדן לטובת המזרח. לאשרנו, התפשרו שני הצדדים, כלומר: המערביים ותרו על קיצוניותם, והממונים על טכסיסי המלחמה מצד ממשלות ההסכם מתנהגים על־פי הכלל: „אחוז בזה וגם מזה אל תנח ידך". ומצוין הדבר, כי את מקומו של רפינגטון המערבי בה„טיימס" הלונדוני, בתור מבקר צבאי, לקח בעת הארון סיידבוטהאם, והוא הנהו אחד המזרחיים הנלהבים, הרואה את נקודת־הכובד של הסכסוך העולמי בשאלת המזרח, ואת נקודת־הכובד של שאלת המזרח הקרוב ב ש א ל ת א ר ץ ־ י ש ר א ל. באחד ממאמריו החריפים הוא אומר, כי לוא השתמש ביקונספילד בשעתו בכח השפעתו הגדולה, ותחת להתענין בהשאלות הצדדיות של רומליה ואבגאַ־ניסטאן היה משתדל להחזיר ארץ־ישראל לעם העברים, היה מונע על־ידי זה את עמי העולם ממלחמות רבות. כמובן, אין הוא בא ללמד על ביקונספילד קטיגוריה לשם קטיגוריה, אלא בא הוא לעורר את דעת ממשלתו, שתתקן כעת מה שפגמה בהפוליטיקה העולמית שלה.

בנצחונו של הזרם המזרחי אפשר לראות ערובה נאמנה, ששאלת המזרח לא תשאר עוד בלתי־נפתרת אחרי המלחמה, וכשתפתר — יודעים אנו, שרק פתרון אחד יש לה בנוגע לשאלת ארץ־ישראל, הלא זהו הפתרון: החרות על דגלנו מכבר.

„הַתְּקוּפָה"

מאת

ראובן בריינין.

ב.

הספור „סחור, סחור" אין בו אף הד קל של חיים, לא החיים של היום ולא גם של אתמול או שלשום. אין בו אף צל של מציאות ממשית, ולא גם מעין שחוק הצללים על הקיר, שחוק האהוב על ההמונים התמימים ביאפוניה.

אין כל שייכות ישרה, ולא גם בלתי־ישרה, לספור זה אל חיינו אָנו, ולא גם אל דמיונותינו והלומותינו, געגועינו ומאויינו. יש אָמנם אָדם־אָמן, משורר או פילוסוף, הבורח מרשות הרבים, משאון השוק, ממערכות המלחמה (אף כי בימים הגדולים האלה אין אף אחד

מגדולי־הרוח מתחבא אל הכלים וגם מתוך המערכה), והוא מתעמק רק בנפשו הוא, בנפשו המלאה חידות־עולמים ושאלות־נצח. ויש אמנם, לפעמים, נפש יחידה אחת, שהיא שקולה, בגדלה ובעשרה, כנגד רבוא רבבות נפשות, הטבועות בחותם אחד, חותם העניות והקטנות. וכדאית היא נפש יחידה כזו, כי יקדישו לה ספור גדול. ספקותיה, יאושיה, גלוייה ולקוייה, עליותיה וירידותיה של נפש כזו הוא, לפעמים, עולם מלא. יש שמלחמות־הרוח של תקופה שלמה, או גם של תקופות רבות, נשקפות במלחמותיה הפנימיות ובפרפוריה של נפש יחידה. עוד יותר מזה: „בקברו של כל אדם קבורה ההיסטוריה של כל האנושות" (היינריך היינה).

על כן מי שהוא מספר, אם רק הוא אמן וגם חושב מחשבות, את חייה, חבליה ויסוריה, נצחונותיה ומפלותיה של נפש אחת, הוא נותן לנו מושגים וציורים גם מן החיים ונפשות האדם בכלל. אין בכלל אלא מה שבפרט. ואם כן, לא על זה מתרעם המבקר, שאליעזר שטיינמאן מקדיש מאה וששים עמודים גדולים ליסוריה של נפש אחת מישראל, כי־אם על שהנפש לא נפש והיסורים אינם יסורים כלל. ועל כן „סחור, סחור" הוא לא ספור וגם לא קובץ של ציורים בודדים, כי־אם ערמת מלים וסלסולי־לשון, לפעמים גם יפים, בלי כל רעיון מבריח, בלי רצון אמן או משורר, המחיה, המצמצם והמגבל את החומר, הצר בו צורה בולטת ומשורטטת ומטיל בו נפש ממללת.

אולם מה תאמרו ל„נפש" כזו של פסח שליט (קנה דבורו או פטפוטו של המחבר), העומד באיזו חצר ו„הרגיש פתאום בקומת־איש הנטויה לקראתו". והוא, שליט, מתחיל עוד הפעם להתפלסף (אחרי שכבר מצא בנפשו את חוט־הסתרים המקשר את עמידתו הפתאומית באיזו חצר עם שאר מאורעות־חייו שחלפו): „מי קדם למי? הוא, שליט, או הזר? בן־אדם זה מה טיבו? — מה לי ולהלה? — ואף על פי כן אדם זה מה טיבו?* — אכן תמוה הדבר. בן־אדם, שלא ראהו מימיו ולאחר רגע אפשר שיתקל בו שוב בתוך גלי העוברים והשבים ולא יכירנו, כלום כדאי הוא לאבד עליו אפילו הרהור כל שהוא?"

בוודאי שאין כדאי הדבר לאבד על זה אף הרהור כל־שהוא, ומה גם להקדיש להבלים כאלה דפים אחדים של שאלות ושיחות ריקות וטפשיות. אולם לא כן היא דעת המחבר, הרוצה להיות גם מספר. פסח שליט זה, שראה פתאום סתם בן־אדם, העומד באיזו חצר, אינו זז ממקומו ומתפלסף שוב, כי „בינתים כבר עברו על שליט רגעים אחדים מתוך שקלא וטריא חשאית בנוגע לאדם זה. בעל־כרחו הוא נותן את לבו עליו וקשה לו להפרד ממנו במחשבה. בעל־כרחו לבי נתון לו. בעל־כרחי? — הכיצד? — הוא אינו. הן אדם זה אינו — אי אפשי בו. אני כופר לגמרי בהויתו. אני רואה אותו כאילו אינו, אין אני רואה אותו כלל... מה משועמם ענין זה! — הן הוא חי ועומד לנגדי, בין שאפשי בו ובין שאי אפשי בו, כועס, רק (רוקק?) ומתמרמר. מה משועמם! — לזוז מכאן, לעקר, להתרחק — ובשל מה? בשל הלז, העומד כאן אצל תלי הטיט ואגם המים ומסתכל לו לתומו? — הוא המכריח אותי לזוז? — מה טיבו של הלז המכריח?"

אכן מה משועמם! ומה גדול החטא לקלקל נייר ודיו, שאינם כיום בזול, ברשימת פטפוטים כאלה ולהכריחם על הקורא ב„תקופה" החדשה בישראל.

„וכך היה שליט מתלבט בתוך קורי־הרעיונות (הכל נקרא כיום בשם רעיון!) בדבר הזר הזה" ואינו יודע, אם להודות או לכפור בהויתו של בן האדם העומד על־ידו, ושוב הוא מתפלסף בנפשו: „הן רשאי הוא לגשת אל אדם זה. הן יכול הוא לגשת אל אדם זה, להציץ לו בפניו, לתקוע לו את כפו, לחייך לו בפניו, לשאול אותו לשמו, לטיבו ולמעמדו — והוא מסתלק מכל הענין הזה. מסתלק באמת?"

והנה בעוד שהמחבר מענה ומשעמם את נפשנו בהרהוריו הבטלים של חביבו פסח שליט, נגש בינתים הזר אל זה האחרון, והם, סוף־סוף, נכנסים בשיחה. והנני מביא פה דוגמה מאותן השיחות המוזרות והמשונות שבספור דנן:

„ — רואה אני באדוני, שהוא מציץ בפני.

— אמת... — גמגם שליט מתוך מבוכה קלה.

— ודאי סבור אדוני, שמכירים אנו איש את אחיו. הן יש...

— לא! — קרא שליט מתוך שמחה יתירה*.

— ולמה?... אולם מה בכך? הן יש — הן גם פניו של אדוני ידועים לי כמעט...

— ידועים? כך? — פניו של אדוני אינם ידועים לי! — השיב שליט מתוך קצת רוגזה על שהשפיל את עצמו בחיוכו לפני זה, ונתכוין לנקום בו.

— אינם ידועים? גם פניו של אדוני אינם ידועים לי. טעות היתה לי. סבור הייתי, ש... — השיב הזר תוך כדי דבור והעלה על שפתיו שוב חיוך".

וכי כך מדברים בני אדם, שאינם עשויים נייר?

ואני הבאתי רק את ראשיתה של השיחה המוזרה, שנקשרה בין שני האנשים הזרים האלה, שהם נפגשים

---

* חקירה בטלנית זו מזכרת את חקירתם המשונה של בחורי הישיבה, שהיו כותבים על הלוח החלק של כל ספר דברים כאלו: „זה הספר שייך — למי הוא שייך? למי ששייך! ובכל זאת למי הוא שייך? למי שקנה. — ומי קנה אותו? מי שיש לו כסף! למי יש כסף?... ואף־על־פי־כן למי הוא שייך?..." ואחרי כל השאלות המשונות והפלפולים המגוחכים היו מסיימים פשוט: „הספר שייך לפלוני בן פלוני".

* כמובן, ששליט התחרט על שמחתו מיד, „לפי שהרגיש בה אבק של עלבון כלפי בן־שיחו. כדי לגאול את עצמו מתוך החרדה המעליבה, הזיל שליט טפות של עצב לתוך עיניו, וכדי לפייס את הזר על העלבון, העלה על פניו חיוך, שאפשר היה להם בלעדיו". וכך הוא שליט בכל הרומאן: אומר דבר וחוזר מיד, עושה מעשה ומתחרט, מסתבך ומתלבט בהרהורים מהופכים ומשונים. והמספר אינו מעלים מעין הקורא אף אחד מהם, כאילו יש להם ערך מיוחד וכובד מיוחד, וצריכים הם להרשם בספר ביד נאמנה.

במקרה בפעם הראשונה באיזו חצר, אולם שיחה זו נמשכת לארכו ולרחבו של כל הפרק הראשון בספור זה ותופסת שמונה עמודים גדולים.

ופסח שליט זה שופך לפני הזר, — שהוא חושבו לקצת שוטה וחונף ודובר־שקרים, המעורר בו גועל־נפש, — לפני הזר הזה, העומד „אצל תלי הטיט ואגם המים", הוא שופך את נפשו ורוחו על הסופרים והמשוררים בני זמננו, והוא „דן — כפי עדותו של המחבר — על חזיונות ספרותיים שונים והיה מעריך את כשרונותיהם של סופרים מפורסמים".

והא לכם דוגמה ממשפטיו של שליט על אותם הסופרים המפורסמים. הזר, העומד „אצל תלי הטיט ואגם המים", שואל את שליט: „וטולסטוי?" „והיה דומה כעומד ומחכה לגזור דינו של טולסטוי".

ושליט עונה, כעדותו של שטיינמאן, בהתרגשות:

„ — אָה, הנח לו לטולסטוי, זה גזלן היה. הוא חבר רומנים נפלאים והיה גזלן בטבעו. ירד נא אדוני לסוף דעתי. טולסטוי כשלעצמו אפשר שהיה צדיק גמור, אלא מזלו היה זה של נוכל. הגע נא בעצמך: האדם הזה נולד גרף. כתב רומנים ונתפרסם. התחרט על שטפל ברומניו, ונתפרסם על־ידי כך. הכה על לבו על חטאות נעוריו בפניו של כל העולם, ונתפרסם שוב. את רכושו הפקיר, כמובן, אלא שמסר את המפתח לפלג גופו. רק את המפתח לא הפקיר. תקע את מחרשתו באדמה, ונתפרסם הדבר בכל העולם. נפל מעל הסוס ונפצעה רגלו משהו — הכריזו על דבר זה בכל העולם. פהק טולסטוי — ונשמעה בת־קולו של פיהוקו מסוף העולם ועד סופו. כשנפטר מן העולם? — והן אלפי אלפים ורבבות בני אדם גדולים וקטנים חוטאים וחוזרים בתשובה, נופלים מעל הסוסים, נפצעים ונרפאים, נטבעים ונהרגים, הורשים את האדמה או מפהקים, ואין שמם הולך אל מחוץ ד' אמותיהם. לא, טולסטוי זה ירש את אחרים. גזל את הרבים. אבות אבותיו גזלו אדמת זרים, והוא לא די שאכל את עשרם של העניים („עשרם של העניים?" — איך זה?), כי אם בקש לבצר לעצמו כסא בכותל המזרחי של גן העדן, שהוכן להעלובים והנגזלים חלף עמלם, ענים ורישם בעולם זה. הוא התענג על מעדני עולם כמו העשירים, והיה מתמרמר על הגזל בשמים של העניים והאביונים וגזל מהם את תענוג ההתאוננות. גם את דעותיו לקח מן המוכן מאחרים. בספרי מוסרו אין איש, כי אם עשן עולה..."

אין בי די סבלנות להעתיק את משפטו המחוכם של שליט — קנה־דבורו של שטיינמאן — על טולסטוי עד גמירא, ואין גם צורך בזה. המעט הזה יהיה די.

ורוצה אנכי להעיר בזה, שגם הגבור של הספור „מסתורין" אשר לקנוט האמסון (שפסח שליט זה הוא הקויו הזר והמשונה) שופך את חמתו על ליאו טולסטוי ומבטל את גאוניותו וכח יצירתו הרוחנית (אם כי בדברים יותר מיוסדים ויותר מחוכמים, בדברים שיש לשים אליהם לב); את גאוניותו וחדושו, ולא את ערכו בתור אָדם גדול.

המספר שלנו, שטיינמאן, מעיד, כי שליט „דן על חזיונות ספרותיים שונים והיה מעריך את כשרונותיהם של סופרים מפורסמים", ותיכף לזה הוא משמיע לנו את משפטו של פסח שליט על טולסטוי. ומה אתם אומרים להערכה ספרותית כזו? כך דנים בתקופתנו החדשה על כשרונות וחזיונות ספרותיים! כשקראתי משפטו של שליט על טולסטוי, נדמה לי, ששומע אנכי את הד קולה של העתונות השחורה ברוסיה באותם הימים הטובים, בימי מלוך מלך כניקולאי השני. אולם האמת דורשת להגיד, שגם העתונות של בעלי „המאות השחורות" לא העיזה מעולם לגזור משפט אוילים כזה על טולסטוי. ודברים תפלים כאלה מכניסים בספור, שמדפיסים ב„התקופה", שדוד פרישמאן אחראי בעדה!

פסח שליט בא לוו., כדי להתחיל שם חיים חדשים: לחפור בורות, לחטוב עצים, להכריז על עתוני שחרית וערבית הנתונים למכירה, להשכיר את עצמו לעבד כנעני (כנעני?), ואפילו ללמד את בני ישראל תורת שפת עבר... לפרך את גופו העצל והנוטה להזיה (גוף נוטה להזיה!) לכרך (?) אותו בעבודה, במעשים, להשפיל אותו בעיני עצמו..."

אולם זוהי אונאת עצמית. אנשים בלי רצון ובלי כשרון העבודה כשליט, כשהם קצים בחייהם הריקים, מסוגלים אָמנם לחשוב בכל רגע, כי נכונים הם להתחיל חיים חדשים, לחפור בורות, לחטוב עצים וכדומה. אבל זוהי רק הזיה יפה. אם רוצים אָנו למצוא את סבת בואו של שליט לווארשה (סבה שהוא בעצמו משתדל להעלימה ולהסיחה מדעתו, כדרך כל הגברים חלושי הרצון ובעלי מחשבות מטושטשות, אָז עלינו „לבקש את האשה". וגם פה נמצאנה. האשה הזאת היא העלמה מרת פייגין. שליט אוהב אותה. אך מה משונה וזרה אהבה זו! זוהי אהבה, הכתובה על גבי נייר, אהבה, כפי שהיא מתוארת בספורים ידועים, שאחרת היא לגמרה בחיים.

שליט מתחמק מפני הזר, ששמו דראבקין, והוא „כבר עלה על המדרגות העליונות של המעלה בקומה הרביעית, אולם התחרט (כדרכו של שליט להתחרט על כל מעשיו ודבריו) וירד מיד לתוך החצר", כי „קשה היה לו לסור ברגע זה לתוך חדרה של פייגין". והמחבר מספר לנו בדיוק את כל הרהוריו ודמיונותיו המוזרים של שליט בשעה שעמד על המדרגות. נזכר שליט „בדבריו שהשמיע באָזניו של הזר, ודמיו החלו שותתים לתוך פניו מבושה. אולם אחרי שירד לתוך החצר חזרו אותם הדברים עצמם (שנראו לו מתחילה שחורים כאפלת לילה) ונתגלו לו שוב, עטופים מסוה של אור". והוא, שליט, „עלה בעיני עצמו והקשיב את רחש נשמתו, את שאגת הגידול של הנשמה שהיא החדוה התוססת". אָז השיאו לבו לחזור ולעלות ולסור דוקא ברגע זה לתוך חדרה של פייגין. ואתם בודאי סוברים, שסוף־סוף נכנס שליט אל חדרה של אהובת־נפשו — חלילה! כי „מכל מקום יצא את חצרו של בית זה, כדי לחזק את חדותו בתוך שאגות הכרך ולהביאה לפייגין מוצקה". „אולם חדוה זו היתה רופפת כל־כך, עד שנסתלקה ממנה חיותה מיד".

וזהו כל האדם שבפסח שליט: הוא עולה ומהרהר הרהורים משונים ויורד ומהרהר הרהורים עוד יותר משונים, ושוב הוא עולה ומתחרט מיד, ושוב הוא יורד ומתנחם בלבו. וכך הוא יורד ועולה, עולה ויורד, בלי רגש ברור ובלי מחשבה בהירה ובריאה. וחכל בו רופף ורופס, בלי כל נקודת־קבע, כאמנותו, ככשרונו של אליעזר שטיינמאן בעצמו.

נחזור למרוצת הספור.

שליט ברח מבויש לתוך חדרו, ולא ערב את לבו (לב שפן) להכנס אל חדרה של פייגין, אשר עליה הוא מתגעגע כל הימים, יען כי חרותו לא היתה עוד מוצקה. וגם מאחורי הדלת של בית דירתו עמד שליט „כחמשה רגעים" (דוקא חמשה רגעים. כפי הנראה, מונה המספר את צעדי גבורו הביבו, בשעה שהוא אוחז שעון בידו). לבסוף נפתחה הדלת לפניו בידי בעלת־הבית, „אשה פרועת־שער ופרומת־שמלה, והיא מטורפת־דעת ואחוזת דמיונות מבהילים". בכל זאת כאשר ראה שליט „את בעלת הבית שוכבת במטה ופניה שקועות בכר", אז „דוקא משום כך כפף קצת את פניו אל הצד כדי להציץ הצצה קלה בהפרופיל של הפרצוף („פרופיל של פרצוף" — זוהי עברית של התקופה החדשה למספרינו) ולינוק ממנו את הפחד המתוק ואת הבחילה שבו (כמה משונה וכמה חולנית תשוקה כזו!). רגלו זזה קצת לצד המטה. אולם מיד (היינו יכולים לשער כזאת מראש) תפס את עצמו על מעשה זה ונרתע לאחוריו, כאילו מעדה רגלו, התחזק ותפס מעמד (לכל הפחות פעם אחת תפס שליט מעמד), החיש את פסיעותיו ונתחמק לתוך חדרו". ובבואו אל חדרו, „תקפתו תשוקה עזה אל המטורפת (אלהים ירחם!). לשכב אצלה זו בצדה, לחבקה, להתרפק עליה, לנשאה ולטלטלה בזרועותיו ולהשליכה אל תלי האשפה, להציגה ערומה בראש חוצות, לירוק בפניה או להיות נרמס ברגליה עד שיעשה חתן־היופי מדרס לכעור („חתן היופי מדרס לכעור" — האין זאת מליצה נפלאה?!). סלדו בו דמיו, לבו נקפו, והוא התבייש בפני הדיין העליון המנצח על הויתו. הוא נעלב על ידי תשוקתו זו, וכפר בה. הלפתו מין בטחה: תשוקה זו לא שלטה בו כלל, אף על פי שהיתה הרותה במחו. הוא שקר למחו ולא ללבו. הוא לא ראה את עצמו כשקרן".

וכך מלא הוא, שליט, תשוקות מוזרות והרהורי עבירה קשים (וגם התשוקות של בשר־ודם פשוט מתלבשות במחו בצורה משונה), שהמספר הושב לאמנות יתירה למסור את כולן על „קרבן ופרשן".

ובכלל אין פסח שליט מדבר ומשוחח כאחד בני האדם החיים, כי־אם תמיד הוא בוחר לו לשון הנפשות הדיקאדנטיות בספורים ידועים.

הא לכם דוגמה קטנה:

הפגישה הראשונה בין שליט ואידה פייגין. הם מתהלכים יחידים בפרדס. והנה היא, פייגין, באה לקראתו. הם נכנסים בשיחה תמימה על־אדות השמלה החדשה של אידה. ופתאום שואל שליט:

— אידה, האשתטח על הדשא? האתגלגל מעל ההר הזה לתוך הנחל?

— אבכה.

— האטפס על צמרת האלון ואתחבא בתוך ענפיו?

— אהיה מחפשת אותך בכליון עינים.

— האכה בגרזן על ראשי?

— אמות.

— ואלא מה, אידה? להשתטח על הדשא? — כן?

באחד מספורי עוזר בלושטיין, בשפה המדוברת, יש שיחה כזו בין בחור ובתולה, חתן וכלה, הנפגשים בפעם הראשונה:

הוא: כמה פעמים ביום את אוכלת?

היא: ומה איכפת לך?

הוא: ובכל זאת?

היא: ואתה כמה פעמים ביום הנך אוכל?

הוא: חמש פעמים.

היא: ובכן?

הוא: אם גם את תאכלי חמש פעמים ביום, אז תהיי בריאה ושמנה כחזירה.

יוכל היות, כי איזה „שמנדריק" לפנים, לפני שני דורות, היה בוחר בשיחתו עם כלתו לשון כזו ו„נושא" כזה. אולם לא פחות מגוחכה היא שיחתו של ה„שמנדריק" החדש, בצורתו של פסח שליט, שקרא את קנוט האמסון, את העלמה פייגין.

אבל הלא שטיינמאן לא רצה כלל לתאר, כאשר עשה זאת עוזר בלושטיין, איזה שמנדריק, כי־אם אחד הבחורים מבני העליה, אחד המשורקים... אל אלהים יודע מה היה בחפצו של שטיינמאן לתאר — אני אינני יודע. ואולי גם המספר בעצמו לא ידע.

סוֹנֶיטָה.

יֵשׁ תַּעֲבֹור בְּמִשְׁעוֹל הַפַּרְדֵּס עַל־יַד שִׂיחַ יָרוֹק וְעָבוֹת,
בְּדְמְמַת זָהֳרֵי צָהֳרַיִם, בְּיוֹם־קַיִץ פּוֹרֵחַ וְחָם;
יַלְבִּינוּ עֲנָנִים בִּרוּם־תְּכֵלֶת כְּמִפְרָשִׂים רְחוֹקִים בַּיָּם,
וְיוֹרְדִים מֵחַמָּה, כְּדִיסְקוֹס־הַכֶּסֶף, עִגּוּלֵי־לֶהָבוֹת;
וְדִמְמַת אוֹר צָהֳרַיִם מִסָּבִיב, כְּמוֹ עָמְדוּ לִבְבוֹת
מִדְּפוֹק, וְשִׂיחַ קָפָא עַל עָלָיו, כָּל נִדְנוּד אֵין בָּם:
וְנַגַעְתָּ בַּשִּׂיחַ בְּיָדְךָ, וּפִתְאוֹם — וּפָרְחוּ מִשָּׁם
קְהַל צִפֳּרֵי־זָהָב, כְּמוֹ קִנְּנוּ שָׁמָּה רְבָבוֹת...
וְאָמַרְתָּ לִלְבָבְךָ: לְבָבִי, הַאִם לֹא כָּמוֹךָ כַּשִּׂיחַ
הַיָּרוֹק הַזֶּה, אֲשֶׁר קָפָא בְּדִמְמַת צָהֳרֵי יוֹם,
בְּצִלּוֹ עֲדַת דִּמְדְּמָנִיּוֹת צְנוּעוֹת וְחוֹלְמוֹת יַפְרִיחַ?
כָּמוֹהוּ, בְּךָ כַּנְפֵי־רְנָנִים לְמַכְבִּיר יְקַנְּנוּ דוֹם
וְאַךְ תִּגַּע בְּךָ יָד נַעֲלָמָה — וְהִתְעוֹרְרוּ תּוֹכְךָ רְנָנִים
וּפָרְחוּ מִלֵּב, כְּמוֹ צִפֳּרֵי־זָהָב — מִשִּׂיחַ עֲדָנִים.

שמעון גינצבורג.

מאת
שלום־עליכם

ספורי מוטיל בן החזן באמריקה

ספור החמשה־עשר.

תרגום
י. ד. ברקוביץ

אָנוּ שׁוֹלְחִים יָדֵינוּ בְּעֵסֶק.

א.

כל־מה שלבך חפץ אתה מוצא כאן בעתונים. כל אשר תשאלנה עיניך יספיקו לך. מדגן שמים ועד חלב צפרים. מבקש אתה עבודה — עיין בעתון ותמצא. מבקש אתה י ד י ם לעבודה, כלומר: פועלים — עיין שם ותמצא. שמא רוצה אתה בחתן או בכלה — בקשם בעתון ותמצאם. או שמא אתה רוצה בעסק — אף זה מקומו שם. אנחנו בקשנו לנו עסק לעסוק בו, ולפיכך החילונו לעיין בעתון מדי יום ביומו, ולא נתקררה דעתנו עד אשר מצאנו את מבוקשנו במודעה כתובה בלשון זו: „ת ר י ס ־ ש ל ־ ס י ג א ר ו ת ־ מ כ ש י ר י ־ כ ת י ב ה ־ מ י נ י ־ מתיקה ־ מי ־ סודה עומד למכירה. ממול אסכולה. הסבה — צרות משפחה. עסקים טובים מובטחים. כל הקודם זכה!“...

רצונכם לדעת פירושה של מודעה זו? פירושה כך הוא: תרים — זה מין אצטבה או שלחן בקרן הרחוב, במקום שמוכרים לעוברים ושבים סיגאריטות, כלי־כתיבה, סוכריות וגם עתונים למקרא. תרים זה נמצא ממול בית־ספר — מקום שתינוקות מצויים שם, ויש תקוה להרבות במכירת מכשירי כתיבה ומיני מתיקה. ומכור ימכור התרים הזה משום עניני משפחה — משום שהבעל אומר לגרש את אשתו, או משום סבה אחרת שבינו לבינה...

ב.

עמדה ברכה אשת אחי אליהו לעכב בדבר וטענה טענות נמרצות: ראשית, מי לידנו יתקע, כי אמת בפי העתון? ושנית, למה לנו להכניס ראשנו בעבי הקורה הרקבה הזאת? אם הבעל רוצה לגרש את אשתו — מה לנו ולו, כי נבוא לסייע בידו ולהיות לו שושבינין?... כסבורים אתם, כי רק עסק זה לא הפיק ממנה רצון? גיסתי ברכה בדקה ומצאה מומים גם בשאר מאת העסקים, שהציעו לפנינו. והגיע הדבר לידי כך, שאחי אליהו קם מעל השלחן בחרי־אף והניע בידו אחריה. אלא שמיד קבל את גמולו כפלים, וחרפתו הושבה לו אל חיקו. ברכה עמדה ומסרה לו מודעה, כי לא תהיה תפארתו על הדרך הזאת. אל יתברך בלבו לאמר, כי מכיון שעבר עבירה ושכל שלשה חלקים מזקנו ביום אחד — שוב הותרה הרצועה ויש לו הרשות גם להשתרר עליה!... שאל אותה אחי אליהו, אמר לה: אלא אם כן, אביה יונה הנחתום, שעבר עבירה גדולה משלו וגזז את כ ל זקנו, — כלום הותרה לו?... בא חברנו פיני והכריע בין שניהם: „שמעו לי, ואגיד אני לכם. נותן אני לכם את ערובתי, כי אם תבקשו ותמצאו בין מאת מיליון האנשים אשר באמריקה ששה מגדלי־זקן — והייתי בעיניכם כמתעתע!“... „משול כחרש הנשבר! — ענתה אמי והשמיעה אף היא חלקה. — טענו בחטים והודה לו בעצי־שטים!... אם אתה לוא שמעני, מוטב שתדבר בענינים אחרים“...

אמי — אין דעתה נוחה, כשמזכירים לפניה את דבר זקנו של אחי אליהו. די לה, היא אומרת, במה שיש לה, כי זכתה לעת זקנתה לראות את בנו של פייסי החזן בקלקלתו, כשהוא מטיל מום בקדשים. אוי ואבוי לשונאיה!...

ג.

עסק זה, שאנו שולחים בו ידינו, כמה מעלות טובות לו. המעלה הראשונה היא זו, שאחי אליהו, אם יעמוד לכם זכרונכם מספורי הראשונים, הוא מומחה רב לעשית כל מיני משקאות. ולפיכך תמצא לנו ידנו לעשות מי־סודה משלנו ולמכור כוס גדולה בפרוטה. במים טהורים הכתוב מדבר. ואילו מים מהולים בעסיס־רקוחים — מחיר הכוס שתי פרוטות. גם את העסיס אנו עושים בידינו. ועוד מעלה טובה אחת אתה מוצא בעסק זה, שמוכרים אנו כל מיני מתיקה בזול גמור. מלוא הקומץ סוכריות בפרוטה אחת. ולא עוד, אלא שגם אנחנו בעצמנו מצאנו לנו מקום להתגדר בו. מוצצים אנו סוכריות בפינו כל היום. אמרתי א נ ח נ ו ונתכוונתי לי, לחברי מנדיל ולפיני. שלשתנו עוזרים במלאכת התרים ומהנים את עצמנו בלקיקה בסתר ובגלוי. בסתר — כשעיני ברכה צופיות הליכות העסק. ואולם, להכעיסנו, צופיות עיניה של ברכה את הליכות העסק כל היום כולו. עומדת היא למן הבוקר ועד הערב להיות לנו לעזר במלאכת התרים. כולנו עוזרים במלאכת התרים. ואפילו טייביל. ואפילו אמי. קונה כי יגש אל תריסנו וראה את כל בני המשפחה, את כל אנשי־העסק הללו, הנדחקים כולם במקום אחד ועושים במלאכה, — ונרתע לאחוריו ונבעת מפנינו. ואולם אף זו מעלה טובה היא. מדרך הקונה, שהוא שואף דוקא למקום זה, שהרחק גדול בו ביותר.

ד.

אין לך זמן יפה לעסק זה של התרים כעונת הקיץ, אלו ימי החום הגדול. בחומו של קיץ ניו־יורק לוהטת כולה באשו של גיהנם. בני־אדם שואלים את נפשם למות ומשיבים את נשמתם כל היום בגלידה, המכונה כאן אייז־קרי“ם. גלידה זו נמכרת מעל תריסנו בתבנית „כורך“. כלומר: כורכים מעט גלידה בשני רקיקים ומוכרים אותה במחיר פרוטה. פרוטה זו — חציה ריוח. ואולם לא על הריוח הזה בלבד יעמוד התרים. עיקר הברכה שרוי במקום

[illegible] עצי היא בבוי [illegible] שקוראים [illegible] או בתוקותמיין, [illegible] מרמעה, והוא תוכם ומפעפע [illegible] אך שטעמו בימיהם יין־שמפניה מעידים על משקה זה, כי טעמו כטעם היין הטוב [illegible]. ואף־על־פי שבידך זה משקה אמריקאי הוא, [illegible] מי עישהו? — הוה אימר: אחי אליהו. וכי [illegible] אשר אחי אליהו לא ידע לעשותו? אך [illegible] שחברנו פיני מתאמץ להקטין את ערכו [illegible] את [illegible] את אחי אליהו [illegible] אחת, [illegible] אם כן, מאחר שיין זה של [illegible] — למה איפוא אתה גומע [illegible] אמר לו פיני: „מה איכפת [illegible] ולמה יכול אדם [illegible] גם [illegible] ועד הערב — הייה. אם [illegible] ... התערבה [illegible] כי גם אגוזה־[illegible] אגוזה היא [illegible] ויצאה להגן על בעלה [illegible] כמו אליהו, ובמדומה [illegible] מעסקו כדי אגוזה אחת [illegible] ... [illegible] נמצאה אמי באותו [illegible] לא תאכל ולא תגע בעד [illegible] בטעם המים המאררים... פרץ צחוק מפי כל השותפים, ובעלי־הריב שכחו את ריבם והסיחו דעתם ממנו.

-

אחר־כך, כעבור ימים רבים בתקופת הקיץ וזמן בכורי המרפפונות מגיע, הולכים עסקינו ומשביחים יותר ויותר. הותכים אנו את המרפפון החיכות החיכות ומיברים כל החיכה בפריטה. וכאשר יצוה אלהים את הברכה במלפפון, אפשר להוציא ממנו הון עתק. ולא עוד, אלא יש שלאחר מכירתו ישתיירו ממנו שיורים אחדים על החרים — והיו לנו ללפת בהם את פת־הערבית. לפי שאין [illegible] עד [illegible] שמא [illegible] אני [illegible] מנדיל, מתפללים [illegible] עד ערב...

ו.

[illegible] כל אלה הם דברים, שיפים [illegible] [illegible] בינאריטית. [illegible] בינאריטית [illegible] ואנכם [illegible] אני בבינאריטית [illegible] ויש בינאריטה [illegible] פרוטה. ויש שנמכרות שתים בפרוטה. גם

הבינאריטות נחשבות בבית בחוזה זו [illegible] באוקרואים. אפשר להעלים מן הענן את הבינאריטות והעשן אותה בקרקורית אפלה. [illegible] [illegible]. משכתי ולקחתי סינאריטה, [illegible] העשן אותה להנאתנו. אני וחברי מנדיל. שנינו יונקים ממנה החליפות. אני יניקה אחת, והוא יניקה אחת. והיה הכל על מקומו בא בשלום, אלמלא הקים אלהים שטן לנו את גיסתי ברכה. [illegible] אתנו במקים קללתנו. [illegible] את [illegible] אחי אליהו. בא אליהו ולמדני פרק בהלכות עשן סיגאריטות, אשר זכור אזכרהו ימים רבים! ולא על הבינאריטה הזה אפי, אלא על זה, שהדבר היה ביום השבת. בני של פיניס החזן מעשן ביום השבת — אחת דתו ליהרג! [illegible] אמי היתה ואמרה, כי ראוי אני [illegible] את הארבעים... מאותו יום ואילך הרלנו לעשן סיגאריטות. גם את ריח עשנן לא אוכל נשוא עוד. פגול הוא לי...

ז.

[illegible] בינאריטות יש לנו בחריכנו עתונים למכירה. עתונים ויהונים יהודים. הללו אין בהם משום ריוח גדול. אבל כנגד זה מפיק מהם חברנו פיני תועלת לגופו. משמשים הם לו חומר לקריאה. פיני אינו מניח אפילו עתון אחד מכל העתונים מבלי אשר יקראהו עד תומו וכיון שנעין הומטו באחד העתונים, שוב לא תזיזהו מעקרי העתונים, היא אומרת, כה המישה יש בהם, שמושך אותי [illegible] שנכנס גם היא [illegible] את [illegible] — [illegible] העתונים נדפסים. [illegible] — [illegible] [illegible] הדבר יש: [illegible] בשעה [illegible] אותנו את צרור העתונים, הרי פיני [illegible] הקיפו עליהם. עומד היא להפש ולבקש בכל פנותיהם, ויהיו העדות מרוב הנשיתיו בו. [illegible] נעור פתאום, קופץ ממקומו, כנשוך נחש, [illegible] אל עבר איבט־[illegible]. ישאל אותו אחי אליהו, אמר לו: מה מעשהו באיבט־[illegible]? אמר לו פיני, כי מבקש הוא שם עסק לעסוק בו. אמר לו אחי אליהו: וכי באו אין לנו עסק לעסוק בו? אמר לו פיני: כלום גם זה [illegible] גם [illegible] אמר לו אחי אליהו: [illegible] עמד פיני ומנה לו באצבעותיו: הוא ואשתו [illegible] — הרי שנים. אליהו ואשתו ברכה — הרי ארבעה. אמי — הרי חמישה. ושני הקטנתים — הרי שבעה. [illegible] אני וחברי מנדיל.

-

[illegible] עמדה [illegible] עלי ועל חברי מנדיל. אימרת היא, כי שנינו מביאים את החמני [illegible] עם אור הבוקר, עוד טרם יפתח [illegible] אני [illegible] כבר לשאת את עתון־הבוקר לכל לקוחותינו. אחר־כך אנו

הולכים אל האסכולה כן, הולכים אנחנו אל האסכולה. וכשאנו חוזרים מן האסכולה, שוב אנו עומדים לעזור במלאכת הביזנ"ס. כדברים האלה ובלשון הזאת אמרה אמי. אף היא כבר למדה לדבר חציה בלשון אמריקה. אינה אומרת שוב מ ט ב ח ו ת ר נ ג ו ל ת. אומרת היא: קיטש"ן וטשיק"ן. אלא מה בינה לבין אחרים. שהיא מהפכת עדיין את הסדר: ה מ ט ב ח טשיק"ן הוא לה, ו ה ת ר נ ג ו ל ת — קיטש"ן. „הולכת אני, היא אומרת, אל הטשיקן לשחוט את הקיטשן"... וילדי הבית צוחקים עליה בכל פה. אף היא צוחקת, צוחקת ואומרת: „אין בכך כלום. אחד המגמגם ואחד הממלל — ובלבד שיברך ולא יקלל"...

ובכן, גם אמי בחורזי חרוזים!

עַל אַדְמַת נֵכָר

מאת

א. בייקין.

ה.

תור שלכת.

לב קיץ גוסס, שותת דם, והד קינות־זהב משתפך בכל ובנשמה.

טעוני כתם טוב יוצאים עננים, ונוי של צער צרוף בתהלוכתם־כבוד. אחוזים בחבלי־פז נתלו אבוקות בראש יער, וכלפי שקיעה הוא דולק ביגון, כנר ענקי למראשותיו של גוע. הציף ארגמן אפיקי ים ועגמת נועם בשירתו. גלים חכלילי־תלתלים נושקים חוף בחמלה יתירה, ומעטה תוגה על קצף משברים, כהינומה של כלה יתומה.

עלי־שושנים מתולעים מטפטפים על אדמה כטפות דם, ופארות אילנות משכלים פירותיהם אדמדמים ומנענעים ראשיהם כאבלים.

בלב היער בתה. נתכסה אדרתו. עזבו פאן אלהיו ולקח אתו את כל חמודותיו. נעתמי־זהב העצים וכאילו התרחקו איש מאחיו וכל אחד נצב לו לבדד שקוע בהרהוריו, טרוד בחשבון נפשו, וטרפיו נושרים כדמעות רב, נושרים ומכסים משעולים, מידים מסלולים. רנני שמש אדמונית מתרפרפת על גרמי עצים, נרדמים, כמבקשי אהיה בחיים, וגוססים בחשאי. כמיתרי נבל רועדים בדים רשיפים מול שחקי רחמים ושרביטי־שני פורטים עליהם רינה־קינה.

בתוך מדהבה תועות הרגלים. מרשרש משטח־זהב בעצב, מגעגעים מתורים, תלי אד־זהב, פורח הרב. היטיבתם עקבי נשמה ומיושבים אותה לאפסי מרחבים.

חמוצת דם היא מקלעת בית־התפלה המשורגה. הקבצן הבימא, המסתופף שם, ישפוך שיחו מתוך משוש בכתבי־העירים הבולט, המונח על ברכיו, וצהלת קולו פגה. רצי־זהב נושקים שולי־שחור של עטיפות נזירות צועדות על עלי־שלכת וצירין לפניהן, כמרפדות אפרת כתיו קרוב.

[illegible] בשמירת [illegible] כבר כתב את אינני בטוח. על זגוגיות החלונות זוחלים זבובים חולנים ורגליהם נגררות. וכשאני מהרהר בשערותיו של דוים, הריני חש חמימות לבי בידי.

תור שלכת.

פעם בערב, בשובי הביתה, מצאתי פתקה על שלחני. היא נכתבה ביד הפאסטור. הוא מבקשני למהר ולבוא אל בית מיסטר גיינסבארא — איתו בית המתניסם על ראש ההר. הענין, שבשבילו אני נקרא, הוא חשוב מאד [illegible].

[illegible]

קראתי את הדברים באזני דוים ובארתי לו, שמחויב אני ללכת. דרכם של בני־אדם בכך. בודאי אני נקרא בשביל ביזנ"ס, כגון: לפרש איזה מקרא סתום ב„אלד טיסטאמינט" וכיוצא בזה. מה שהראיון הוא הוקא באותו בית, הרי לא בי האשם. יגיד הוא בעצמו — האשם אני בזה? מובן מאליו, שלפני לכתי נאכל יחד את ארוחתנו. ישב־נא. הרי חלקו והרי חלקי. לא, אינני רעב היום. הוא יכול לאכול גם חלקי. למה יביט בי ככה בעיני חשד? בכלל לא אוכל מבטו זה. יאמין לי, שהריני הולך שמה בשוויון־נפש גמור.

יצאתי לי בנחת, אלא שתיכף התחלתי להרחיב צעדי. את רוב הדרך כמעט עברתי בריצה. נחשול חם הציף את הלב. הרגשתי בודאות גמורה, שכיף־כיף אדם [illegible].

נגשתי אל הבית והושטתי ידי אל הפעמון, אבל תיכף החזרתי אותה. חשתי מעין רגש של סובא, השותה יין לגימות לגימות. הסתובבתי והבטתי מרחוק אל וילונות החלונות המורדים וראיתי צללי ראשים גדולים נשקפים עליהם, כאילו ענקים הם יושבי משכן הרב. אחרי כך נגשתי אל במתי אצל הגדר וערערתיה ברגלי, כמנצח. נדמה לי משום מה, שבאמת ידע לבי במסתריו זה כבר, כי יום יבוא ודלתי שער־הברזל תפתחנה לפני. עוד בראותי אותה בראשונה, כבר ידעה זאת נפשי.

נגשתי שוב אל השער וצלצלתי.

ומה אם היא לא תצא כלל? אפשר, שבאמת אין לה כל שייכות אל הענין. כלום מה לה ולי?

כעבור רגע הובאתי לתוך פרוזדור רחב־ידים, מואר באור כחול רך. המשרת שהכניסני נעלם, ומיד שב בלווית הפאסטור, שרץ לקראתי, לחץ את ידי בחזקה והביע את תודתו על בואי.

— הודע למיס סילוויה, שהג'נטלמן הואיל לבוא! — קרא אל המשרת.

היא הופיעה ונענעה ראשה כנגדי. היא נראתה בבית עוד יותר גבוהה ומחוטבה. פניה היו חורים, ועל הלחיים העדינות ונתיבת הסנטר תעו צללים דקים, קלילים, כצללי ענני־משי שקופים, הצונחים לאור שמש על הר וים, והגבירו קסם יפיה. קורים חמימים נמשכו הימנה וצדו את הנשמה.

היא בקשה סליחתי על הטריחם איתי לביא. בפעם הראשונה הקשבתי לקולה. היא מדברת כמו מנעימים, כל אנגלי. אביה הוא חולה, חולה מאד, — הוסיפה — ורוצה הוא לראותני.

עדיין לא הבינותי, למה הבהילו אותי לבוא, ולא התעניינתי לדעת. די לי, שהבית־הכמים נפתח לפני והריני נצב עכשיו פנים אל פנים מול היופי הנדיר הזה. נתבקשתי אל חדר החולה.

בתוך מטה רחבה, מטת־אפריון שכב איש זקן. אותו זקן, שהייתי רואה תדיר בתוך כסא מכוסה שמיכה. מבין הכרים הצחים הציצו פניו הכמושים, כמסכת־שעוה מסואבת.

סמוך לחולה ישבה אחות רחמניה צעירה, עוטפת לבנים. היא התעוררה כמתוך תנומה, כשנכנסנו.

דממה שלטה בחדר. אותה הדממה, הרגילה בחדר חולים מסוכנים, המכבידה והמעיקה גם על גלגלי העת ועוצרת בעד מרוצתם, כאילו קשה עליה פרידת איש מן החיים.

סילוויה נגשה אל המיטה, גהנה אליו ונגעה בשפתיה במצחו בעפעפיו השמוטות.

— אבא, — קראה ודבר נמשך ברוך — אבא, האדון הזה בא פה.

הזקן הפנה לאט את ראשו, פקח את עיניו הכבות ונעץ מבטו בי. הוא ביקש, שיושיבו אותו.

האחות וסילוויה מלאו בקשתו, נזהרו בו בזהירות. כאילו חרדו לבל תפזרנה עצמותיו, וסמכוהו בכרים. הוא הביט בי שעה ארוכה ורמז לנשארים לצאת.

התקרבתי אליו.

— יהודי אתה? שאלני בקול חלש. הקול היה מוזר, כיוצא מאחורי פרגוד.

— כן, יהודי.

בשארית כחותיו התחיל להרצות לפני את וידויו. הוא נולד להורים עברים, שהיו רחוקים מעמם, וגדל בסביבה זרה. בימי נעוריו הלך להודו ויהי שם לפקיד הממשלה וישא לו אשה נוצרית. היא ילדה לו את סילוויה ותמת בעצם עלומיה. הבת נתחנכה אצל הורי אשתו, פרוטסטאנטים אדוקים בשוטלאנדיה. הוא בלה עוד זמן רב בהודו וישאר מחוץ למחנה ישראל. מהיהדות נשאר בלבו רק זיק בודד וחלש. פעם בהיותו עוד ילד, לקחהו אבי־אביו אליו ללונדון, והוא זוכר בקור אחד בבית־הכנסת. הוא ראה יהודים מעוטפים בטליתים, מתפללים באיזו שפה זרה לו, והקשיב לצלצול פעמוני זהב של „כתר־התורה". הוא זוכר גם כן את ה„סדר" בליל התקדש חג הפסח. רוח יום טוב שורר מסביב ושברירי קוי נרות רועדים ביין האדום, בזכוכית הכוסות ובכסף הכפות והמזלגות, ומאירים את הפנים האפטריכיים של הסבא. אותו קול־הזהב ושברירי־האור באדר מימי אביבו התחילו מלוים אותו בימיו האחרונים ומלאו את הנשמה געגועי מסתורין רבה אל מקורה. הוא התחיל לקרוא על היהודים ועל היהדות, ועולם חדש וגדול נפתח

לפניו. עולם שנעקר ממנו בלא אשמתו. הוא לא חי כיהודי אבל רוצה הוא למות כיהודי. רוצה הוא להקשיב שוב צלצול אותה השפה הזרה והקרובה, שקלטו אזניו ביהדותו, ואחר ימות בלב שלם.

אנא, שים את ידך תחת הכר, בבקשה.

החבתי את ידי והוצאתי סדור־תפלה ישן בעברית ואנגלית, ירושתו מאבי־זקני שלמה גינצבורג.

אדוני ודאי יודע לקרוא עברית. כן? אנא לקרוא לפני תפלת ודוי. עמוד מאתים ועשרים ואחד.

התחלתי לקרוא לפניו. הוא לחש אחרי מלה במלה בשפתים יבשות.

הרגשתי בפניו, שאבן כבדה נגולה מעל לבו. הוא הבטיחני, ששער גדולה, שעה הרת־עולם, היא השעה הזאת בשבילו. הוא מלא עכשיו תפילתו האחרון בעולם הזה. הוא הודה לי שוב ובשם אלהי ישראל בקשני להשאר בביתי ולטפל בו עד בואו לקבורה. בצואתו התנדב ... סכום הגון לטובת מוסדות־צדקה לעברים בלונדון.

לא לבד רב עליך להשאר פה! — קרא, וצל של חיוך כואב נראה רגע בפניו ורפא פתאום. כחותיו התחילו לעזבו, השפתים עוד נעו, כשהקול כבר נפסק ועפעפיו נשמטו ונשארו תלויות באמצע. והעינים הציץ סגירת הציץ פרידות.

כשפתחה סילוויה ברשאי את הדלת, מצאתני יושב על מטת היהודי הזקן הישן.

נשארתי שם הלילה ברובו הרוא. הבינו בשבילי משכב בחדר הסמוך, אך לא שכבתי. ישבתי בכסא נגד האח המבוערת. הפתעות עמוקות־תכן היו הלילה. מסביב חדר סוד המות, נשם מתוך הפנית. השתקף בכלי ראי ונתקל בזכוכית ובמתכת, הכהב בצבעי תמונות ובמלה הבער ברפיקות הקתות רחוקות ובריך צעדים על מרבדים, נפרדים בעצירים שברי בידי. וסילוויה היתה כל הקרובה לכל מסביבה. היא לבשה עכשו, זרה מגוי זה, ויהיו לה ימים פתאום כל מתירים בצערים לכה עמוקים ביגונם.

לשונות גחלי אש נשתרבבו, רטטו באח, וכתם הררב היה מלא מסתורין ומילאנכוליה רבה. על הקירות רעדו אצבעות־צללים ורמזו בשפת־אלמים אפלה. קמו מתוך ה„סדר" אותיות ארמיות, עברו בסך ותדיינה כבימי הילדות הרחוקה, ותדברנה ללב ותרככנה את הנשמה ותמלאנה אותה עוד ספור וגעגועים לדברים לא היו ומאויים מעולם לא נבראו.

צפה שוב תמונת סילוויה. כמה יפה היא ביגונה ומה עשיר ומגוון הוא קסמה. יופי על יופי נערה, ועדנת ימי בראשית נשמרה, והכל ניתן לה במתנה. מה יערב שיחה, ומאיזה עולם קולה בא? סילוויה, איה? היא יושבת בודאי ובוכה על מטת העברי הגוע. הוי, רחמנא, רחם עלה. רחמנא, שזיב לאי שיפרא!

לפנות בוקר דפקו על דלתי. פקחתי את עיני. אור תור הבית בחלון. רעדו רשפים אחרונים באח תחת מכסה אפר, ועדי ישבו אחד אחד.

נקראתי אל החולה. רופא זקן והאחות הצעירה עמדו אצלו. הפאסטור עמד למראשותיו, רואה ואינו נראה, כנזוף וכמסתתר מעיניו. סילוויה החזיקה ביד אביה ובלעה דמעותיה.

המות כבר הניף הרמישו על הזקן. פניו לבשו מסוה מות תוגג. הוא גסס בדממה והייו הדעכו קמעה־קמעה, ככוכבי־צפירה שם ברקיע. נראה לי, שהכיר אותי עדיין ברכנסי.

חלפה עת קצרה וארוכה. פתאום פרפר הגוף וחדל. קפאו החיים בין־רגע תחת מוטות אברות מהניקות, עצרה ההויה כביכול נשימתה כהרף־עין והתכוצה לפני הסוד הנצחי, הטמיר. הזקן מת.

הרופא גחן אליו וסגר את עיניו. סילוויה כרעה על־יד המטה והביטה זמן רב בפני אביה, כרוצה להוכח, אם אפסה באמת כל תקוה. אחר־כך התנפלה על הגו בכתפים רועדות מבכי כבוש.

הנשארים עזבו את הבית אחד אחד.

איש לא ידע מה לעשות. כל העינים היו נטויות אלי.

צויתי להביא טלית מהעיר הסמוכה. כסיתי את הראי בהדר, הדלקתי נרות גדולים למראשותיו. השתדלתי, שהצירימוניה תעשה רושם בלתי־נשכח על הכל.

עברי נאסף אל אבותיו!

ההלויה היתה ביום השלישי למיתה. הידיעה, שמיסטר גיינסבארא היה יהודי, נתפשטה בעיירה, ורבים נקבצו אל ההלויה. באו גם מרים מרחוק. כולם הציצו בי בהתענינות מרובה, בצעדי בראש ההלויה יחד עם סילוויה.

את הזקן קברו על־יד אשתו.

התחלתי לחוש בי מאותו יום כעין אחריות בפני העיירה. עברי אנכי, הולדה של שלשלת גדולה עתיקת־ימים. לבשתי בגדי־חג, התחלתי מתיפה, ישרתי גבי, צועד קוממיות, מודד שעלי.

סילוויה נרגעה קצת. אפלת שמלת אבלותה מבליטה הירת היגון, החופפת על פניה, ומישפרתה. חוגים כהים מאפילים מיתחת לעינים, וגצי האישינים נמתחו בקרים דק והם קיהים מכפנים. הסער שעבר עליה הגביר חנה, חן אישה.

(סוף יבוא).

ההוּמוֹר בַּסִּפְרוּת הַתַּלְמוּדִית

מאת

א. אובסי.

(המשך).

דומה לאגדה האמורה ברוח־התיתיב, השפיכה עליה, ובצורתה השלוה והנעימה היא אגדה זו: „דריש ר' חנינא בר פפא, ויש אומרים ר' שמלאי: לעתיד לבוא מביא הקדוש־ברוך־הוא ספר־תורה ומניחו בחיקו ואומר: כל מי שעסק בה יבוא ויטול שכרו. מיד מתקבצים ובאים האומות בערבוביה, שנאמר: כל הגוים נקבצו יחדיו וכו'. אומר להם הקדוש־ברוך־הוא: אל תכנסו לפני בערבוביה, אלא תכנס כל אומה ואומה וסופריה. מיד נכנסת לפניו מלכות רומי תחילה. אומר להם הקדוש־ברוך־הוא: במה עסקתם? אומרים לפניו: רבונו של־עולם. הרבה שווקים תקנו, הרבה מרחצאות עשינו, הרבה כסף וזהב הרבינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל, כדי שיתעסקו בתורה. אומר להם הקדוש־ברוך־הוא: שוטים שבעולם! כל מה שעשיתם, לצורך עצמכם עשיתם: תקנתם שווקים — להושיב בהם זונות, מרחצאות — לעדן בהם את עצמכם — — — כלום יש בכם מגיד „זאת"? ואין „זאת" אלא תורה, שנאמר: וזאת התורה אשר שם משה. מיד יוצאים מלפניו בפחי נפש. וכן כל אומה ואומה. עד שאומר להם הקדוש־ברוך־הוא: שוטים שבעולם! מי שטרח בערב שבת (בעולם הזה) אוכל בשבת; מי שלא טרח בערב שבת מהיכן אוכל בשבת? אלא אף־על־פי־כן מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה. מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכתו בראש גגו, והקדוש־ברוך־הוא מקדיר עליהם המה בתקופת תמוז, וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא, שנאמר: ננתקה את מוסרותימו — — — מיד הקדוש־ברוך־הוא יושב ומשחק להם, שנאמר: יושב בשמים ישחק".

עבודה זרה.

צוררי ישראל שמשו מטרה יפה לחכמי התלמוד לשלוח בהם חצי ההתול וכדורי הלעג. בנדון זה נטל המן ראש הצוררים מקום בראש. בעלי התלמוד השפיעו עליו שפע של התולים נחמדים ועקיצות חריפות. הם הכתירו אותו בכתר של ארבע אומנויות מזולזלות, בשעה שמלא את מצות המלך אחשורוש לתת „כבוד ויקר" למרדכי: בלן, ספר, גלמר (נירגיבים) וכירז, ושפכו על ראשו כיתון של שופכין ממש (בתו של המן התבוננה ל„כבד" את מרדכי בעביט של שופכין, ובטעות נשפך העביט על ראשו של המן).

כל הרצף והדרין, שנערמו ברבב של החכמים לשונאי עמם, מצאו להם במוי בלגוגים ורלצית על הצוררים ההיסטוריים. אם לצרה להם לרדת מהם נקמה בפועל על העגיים הנראים וממציאות־ישראל, שנגרמו לעמם, הנה נתבצר להם מקום הדבידים לנקמה הריפה יעזה בדמיון. הוכיר של הגוג על מצבו של המן נמצא אמנם במגילת אסתר, אלא שהחכמים הגדילו והרחיבו את המגוחך והנלעג שבמצבו עד לצר גבול האפשרות ונתנו חופש גמור לדמיונם ההתולי לקשט ולצייר את מפלתו של המן בקשוטי הלעג והצחוק. מלוים הם את המן מראשית הופעתו במגילת אסתר עד תלייתו, ובמליצת גם לאחר תלייתו, בהלצות ועקיצות שנונים (אסתר רבה, תרגום שני ועוד). האגדות האלה ידועות ברובן, אולם מביא אני בזה משל התולי אחד, המצטיין ביפיו ובאמונתם העמוקה של חכמינו בנצחיות ישראל. „ויבקש המן להשמיד את כל היהודים. משל של המן הרשע למה הוא דומה? לעוף, שקנן על שפת הים, ועלה הים והציף את קנו. מה עשה? התחיל נוטל מים מן הים ושופך

ליבשה ונוטל עפר מן היבשה ומשליך לים. בא חברו, עמד לו על גביו ואמר לו: מה אתה עושה ומתיגע? אמר לו: איני זז מכאן עד שאעשה ים יבשה ויבשה ים. אמר לו: שוטה שבעולם! סוף-סוף כמה אתה יכול... כך אמר לו הקדוש-ברוך-הוא להמן: אני אמרתי להשמידם, כביכול, ולא יכולתי, שנאמר: „ויאמר להשמידם לולי משה בחירו"... ואתה אמרת להשמיד, להרוג ולאבד — חייך, ראשך יוסר תחת ראשם, שהם להצלה, ואתה לתליה"... (אסתר רבה).

ד. וכוחים דתיים עם המינים וחכמי אומות העולם ויכוחים מדיניים.

מורי הכנסיה החדשה ומנהיגיה, עוד מראשית הופעה, היו מטרידים את חכמי היהודים בשאלותיהם, כדי להעבירם על דתם. כפי הנראה, השתמשו לפעמים באמצעים קשים ביחס לנשאלים, אם הללו לא ידעו לענות כהלכה. כך יסופר על רב ספרא, שר' אבהו שבח אותו לפני המינים, כי אדם גדול הוא, כי כשנשאל לפרש איזה פסוק ולא מצא מענה, „כרכו בידו על צוארו וצערוהו" (עבודה זרה ד'). וחכמי ישראל, שהיו מצויים אצל המינים, „היו מטילים על עצמם ומעיינים במקרא". השאלות סבבו על ענינים שונים: מדות האלהים, בריאת העולם, תחית המתים, בחירת עם ישראל, פירושי מקראות, המכחישים זה את זה, ועוד. היו גם שאלות הלציות והתוליות, וחכמי התלמוד ידעו תמיד להשיב לשואליהם תשובות המכילות בקרבן רעיון עמוק ותשובות שיש בהן משום קיום הפסוק: „ענה כסיל כאולתו".

הוכוחים היו על-פי רוב רציניים, אולם לפעמים היו גם נערכים ברמזים שונים. ר' יהושע בן חנניה היה אחד מראשי המתוכחים בתקופת התנאים הראשונים, ומספר גדול של וכוחים מיוחס אליו. הוא הצטיין עד מאד בתשובותיו המחוכמות והקולעות אל המטרה באופן נפלא וידע להשיב תשובות מחודדות ומלאות חדוד (ברכות נ"ו, שבת קי"ט, חולין נ"ט, ס', בכורות ח' ועוד). אחת השאלות, שעל-פי צורתה היא שאלה התולית, אולם על-פי כונתה צפון בה עוקץ כלפי ישראל היא זו: „מילחא כי סריא במאי מלחי?" (מלח שהסריח במה ימלחו אותו? — בכורות ח'). השאלה הזאת מכוונת נגד ישראל, ורצה לומר: אחרי שבטל הקדוש-ברוך-הוא את בריתו עם ישראל, שהיא ברית-מלח, כיצד יוכל להתקיים? ועל זה השיב ר' יהושע: „בשליא של פרד". — „כלום יש שליא לפרד?" — „ומילחא מי סריא?"... כשם שאין לפרד שליא, כך מלחא לא סריא ולא תתבטל ברית-מלח עמנו („דור דור ודורשיו" ח"ג, בשם ד"ר מ. גידמאן).

התולים נחמדים וחריפים אנו מוצאים בתשובותיהם של חכמינו לעובדי אלילים ולבעלי שתי רשויות. במקצוע זה נתגלתה החריפות היהודית בכל עוקצה, והתשובות מצטיינות בעוז, בשנינות ובבטוי בדיחותי מפתיע. הדבר הזה, כנראה, מתבאר בעובדה זו: בעלי התלמוד, ביחוד, היו נזהרים בעניני הדת, אולם ביחס לעבודה זרה הותרה הרצועה, כמאמרם: „כל ליצנותא אסירא חוץ מליצנותא דעבודה זרה דשריה" (סנהדרין ס"ג). לפיכך התפרץ כאן כשרונם ההתולי בכל עוזו, כגלי מים חיים, המתפרצים ממעין סתום, שאבנים גדרו דרכו. ואני נותן בזה דוגמות אחדות.

„מטרונא אחת אמרה לר' יוסי: אלהי גדול מאלהיך. אמר לה: למה? אמרה לו: בשעה שנגלה אלהיך למשה בסנה, הסתיר את פניו, אבל בשעה שראה את הנחש שהוא אלהי, מיד „וינס משה מפניו". אמר לה: תפח עצמותיה! בשעה שנגלה לו אלהינו לא היה לו מקום לברוח, שכן נאמר באלהינו: „הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, נאום ה'". אבל הנחש, כיון שאדם בורח ממנו ב' או ג' פסיעות, יוכל להנצל ממנו"... (שמות רבה, ג' ט"ז).

„אמר לו קיסר לרבן גמליאל: מי שברא הרים לא ברא רוח, שנאמר „כי הנה יוצר הרים ובורא רוח". אמר לו: אלא מעתה גבי אדם, דכתיב „ויברא" „וייצר", הכי נמי: מי שברא זה לא ברא זה? טפח על טפח יש באדם ושני נקבים יש בו, מי שברא זה לא ברא זה, שנאמר „הנוטע אזן הלא ישמע, אם יוצר עין הלא יביט". אמר לו: אין. אמר לו: ובשעת מיתה כולם נתפייסו?" כלומר: הנוטע והיוצר הסכימו ברגע אחד להמיתו (סנהדרין ל"ט).

על השאלה הזאת, שאלת שתי רשויות, נמצאה תשובה שנונה ומלאה לעג של אחד מהאמוראים האחרונים. „אמר ליה אמגושא לאמימר: מפלגך לעילא דהורמיז ומפלגך לתתא דאהורמין (מכשף פרסי אמר אל אמימר: מחציך ולמעלה — של הורמיז, אלהי הטוב, ומחציך ולמטה — של אהורמין, אלהי הרע; כלומר: שניהם השתתפו בבריאת גופך). אמר ליה: היכי שרי ליה אהורמין להורמיז לעבורי מיא בארעיה"... (איך מניח אהורמין להורמיז להעביר את המים — הנכנסים מלמעלה ויוצאים מלמטה — בארצו)... שם.

תשובה יפה ונמרצה אנו מוצאים גם באגדה זו: „שאלו הפילוסופים את הזקנים ברומי: אם אלהיכם אין רצונו בעבודה זרה, מפני מה אין מבטלה? אמרו להם: אם לדבר שאין לעולם צורך בו היו עובדים, הרי הוא מבטלו; הרי הם עובדים לחמה, ללבנה, לכוכבים ולמזלות — יאבד עולמו מפני השוטים?! אלא עולם כמנהגו נוהג, ושוטים שקלקלו עתידים ליתן את הדין"... (עבודה זרה נ"ד).

מלבד שאלות של מינים, ששאלו החכמים, אנו מוצאים, שהיה עליהם לענות גם על דברי ליצנות, כמו: „אלהיכם גנבן הוא, גנב וכו'" (עיין סנהדרין ל"ט). אולם חכמינו ידעו תמיד להשיב ללוצים במדתם ולהשיבם לעג וקלס. מכוון לזה הוא הספור: „אמר ליה ההוא צדוקי דשמיה ששון לרבי אבהו: עתידיתו דתמליו לי מיא לעלמא דאתי, דכתיב: „ושאבתם מים בששון" (צדוקי אחד ששמו היה ששון). אמר רבי אבהו: עתידים אתם לשאוב לו מים בעולם הבא,

שנאמר: ושאבתם מים בששון). אמר ליה: אי כתיב לששון — כדקאמרת; השתא דכתיב בששון משמע דההיא גברא משוינן ליה גודא ומליין ביה מיא". אמר לו ר' אבוהו: אילו נאמר לששון — היה כדבריך; עכשיו, שנאמר בששון — עורך נעשה נאד ונמלא בו מים. — מגילה כ"ד.

עוד מצאנו שארית של מתוכחים אחד, שכוונתו היתה, כפי הנראה, להראות גם את בקיאותו בפסוקי המקרא; אולם גם הוא קבל כגמולו ונתקפח בעזרת כלי זינו הוא: בפסוקים אחרים מן התורה, המבטלים את שאלתו.

„אמר ליה ההוא צדוקי לר' אבוהו: אלהיכם כהן הוא, דכתיב: „יקחו לי תרומה"; — כי קבריה למשה במאי טביל? (כשקבר אלהים את משה, במה טבל וכי תימא במיא, — והכתיב: „מי מדד בשעלו מים" אמר ליה: בנורא טביל, דכתיב: „כי הנה ה' באש יבא".

— ומי סלקא טבילותא בנורא? (וכי טבילה באש עולה).

— אדרבה, עיקר טבילותא בנורא היא, דכתיב: „כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש וטהר... וכל אשר לא יבוא באש תעבירו במים"... סנהדרין ל"ט.

חוץ מוכוחים דתיים אני מוצאים, שהחכמים נשאלו גם כן להשיב על שאלות מדיניות, ונפלא הדבר, כי ראש המדברים בשאלות אלו היה אחד, שלא נמנה בין החכמים, והוא קורא לעצמו „הדיוט", אולם למרות ענותנותו השכיל בחריצות גדולה לסתור את דברי השואלים, לבטל טענותיהם ולהשיב להם תשובות נצחות לפי מושגי העת ההיא.

הנה דוגמה אחת: „ ... כשבאו בני אפריקה לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון, אמרו לו: ארץ כנען שלנו היא, דכתיב: „ארץ כנען לגבולותיה", — וכנען אבוה דהנהו אינשי הוה (וכנען היה אבינו). אמר להו גביהה בן פסיסא לחכמים: תנו לי רשות ואלך ואדון עמהם. אם ינצחוני, יאמרו: „הדיוט שבנו נצחתם"; אם אני אנצח אותם, יאמרו להם: „תורת משה נצחתכם". נתנו לו רשות והלך ודן עמהם. אמר להם: מאין אתם מביאים ראיה? מן התורה? אף אני לא אביא לכם ראיה אלא מן התורה, שנאמר: „ויאמר ארור כנען, עבד עבדים יהיה לאחיו"; עבד שקנה נכסים — עבד למי ונכסים למי? (על־פי דין התלמוד — כל מה שקנה עבד, קנה רבו) ועוד: הרי כמה שנים שלא עבדתונו". סנהדרין צ"א.

סוף יבוא.

בִּקֹּרֶת סְפָרִים

מאת

ד. ל.

———

א.

שחרית, חלק שני, מאת ב. הירש וש. מ. תימרוב
הוצאת „ספרא", בוסטון.

המחברים לא חדשים הם בעולם החנוך העברי. ספרם „שחרית", חלק ראשון, שיצא לאור בשנות המהומה האלו, זכה לפרסום גדול ונתקבל בחבה וברצון בהרבה בתי־ספר, ששיטת למודם היא „עברית בעברית". הספר תפס לו מקום חשוב במוסדות החנוך לא לבד מפני המחסור הגדול בספרי־למוד, שבא לנו בעקב המלחמה, אלא מפני כמה מעלות טובות, שיש לספר זה על שאר ספרי־הלמוד „מפרי הארץ" ומחוץ־לארץ. למורה העברי היתה איפוא הצדקה לקוות, כי החלק השני של „שחרית" יעלה בטיבו וערכו על הראשון מטעם פשוט: מפני הנסיון, שרכשו להם המחברים בסדור החומר של ספרי למוד וחלוקת עניניו, ומשום שהתוכן הניתן בחלק ראשון צריך לשמש יסוד לחלק השני, ואפשר להם להמחברים להרפיד ביתר יתרות על הדרגה והפרופורציה, שהן עיקר גדול וחשוב בחבור בספרי־למוד לקטנים. אולם הדאבון לבו של כל מורה, המשתדל ביצירת ספרי־למוד הבנויים על שיטת „עברית בעברית", אי־אפשר לו למצוא קורת־רוח בספר החדש הזה, אפילו אם יותר על כמה וכמה דרישות פדגוגיות.

המחברים הם מורים מומחים ומנוסים. יודעים הם את ראשי התנאים של החנוך העברי באמריקה. יודעים הם גם כן את עבודתו הקשה של המורה העברי בשתי השנים הראשונות של הלמוד העברי על־פי שיטת „עברית בעברית". לפי זה היו צריכים להתכוון בספר־למודם למטרה עיקרית אחת: להתאימו, עד כמה שאפשר, אל התנאים המקומיים ולהקל בו את עבודתו של המורה. אולם מתוך העיון בספר החדש הזה אפשר להוכח, כי המטרה הזאת הוסחה מדעתם לגמרה. בלבם היה רק רצון אחד: להכניס את ילדי ישראל לתוך „היכל לשוננו וספרותנו" בדרך קצרה והטופה, מבלי שים לב, אם הוכשרו כבר לכך, או לא הוכשרו.

על שער הספר כתוב, כי הוא „ספר למוד הלשון העברית לשנה שניה". אולם גם מי שאינו רגיל אצל הקריאה העברית יראה ויכיר מן הספור הראשון, כי במקום „שנה שניה" צריך לכתוב שנה שלישית או רביעית, וכי המורה בין הספר הזה לבין אחיו „שחרית", חלק ראשון, הוא כריכה גדולה. על שאין שום גשר, שיגשר ויחבר את שניהם.

טוב ומועיל היה הספר הזה רק על־פי תכנו, שהוא אמנם מתאים לשנה שניה, אבל לא על־פי לשונו וסגנונו. התוכן הוא קל, מלבב ומשעשע. השיחות קלות ונאות ואינן פחותות במעלה מאותו חומר השיחות, הנמצ׳

אצל ספרי הלמוד והקריאה של האומות המתוקנות, ועל אחת כמה וכמה שעולה הספר הזה בתכנו על רוב ספרי הלמוד שלנו, המלאים רק גבוב דברים בתם. ואם כי אין בספר הזה „מעלמנו העברי־לאומי" [illegible] עברים במדור [illegible], כמו שמבטיחים אותנו המחברים בהקדמתם, — לא יגרע ערכו של הספר בדעתי משום שעלפי מדרגת התפתחותם השכלית של הילדים שבשבילם נועד הספר הזה אין בו צורך בתוכן „עברי לאומי". ואם יש צורך בזה, אפשר לנו להסתפק בספורי התורה ואגדות חז"ל שבספר הזה, שיש בכחם למשוך גם את לב התינוק, שמחו עדין רופס. אולם על־פי רשמי ונסיוני מסופקני מאד, אם יתענג על הספר הזה אפילו „בני דשקין", שלפי עדותם של המחברים הוא „ממהר לבית־ספרו ברנה" והוא „אהוב למקום ולבריות"... הנך מבינים אינו יכול להתענג על „שחרית" חלק שני מפני שלמד רק שנה אחת עברית, ובכמה חדרים, שלמד בם במשך השנה הזאת, אינו מספיק לו כלה וכלה, כדי להבין את הספר ולהתענג עליו.

המחברים משתמשים בלשון יפה ועשירה. אבל היופי והעושר של הלשון משברים ומקפחים ביחד את המחברים, עד שהם שוכחים „לפני מי הם עומדים". [illegible] הם, כי ניבים ומבטאים, כמו „גשמי־ברכה", [illegible], „נכשל בלשונו", „מבית נאמנות", „רגע בעצמך", [illegible] את ניבי [illegible] רבים [illegible] בארץ המצויים במעט בכל [illegible], אם טובים ויפים הם בכלל [illegible] הם ממש [illegible] את הילד [illegible] צריך להקנותם לתינוקות, שלמדו עברית רק שנה אחת.

[illegible] אילו הספורים האלה [illegible] בתכנם ויפים בלשונם, [illegible], כי אז עוד אפשר [illegible] המחברים על השתמשם בלשון [illegible] כי [illegible] שאפשר [illegible] — [illegible], כי [illegible] ספורים אינו בא לשם הקנית לשון הספור עצמו, אלא בעיקר לשם השיחות והבאורים והדעות, הבאים עלידיו, כי [illegible] מתפתחים המושגים והלשון של הילד [illegible] בהתרשלות, ותועלת [illegible] כזה מרובה מאד, כידוע. אבל אפילו אם נודה בכל לבב לאופן למוד כזה ל ה ל כ ה, הלא סוף־סוף צריך לתת לו מדה וקצב, כשמשתמשים בו ל מ ע ש ה. בספר אחד [illegible] „[illegible]" [illegible] מאד [illegible] הפירושים והפירושים [illegible] את [illegible] את כח וכחו ותפיסתו, ובפרט [illegible] כבר הלק מכבו ומתקשבתי [illegible] במשך [illegible] שנים.

[illegible] — אלו הם שני החסרונות העיקריים והכלליים של הספר החדש. בשביל מדה חרוץ ופקח אין החסרונות האלה מזיקים ביותר. אם קשה לו להסביר את המבטאים בעברית (ואולי מי מן המורים המשובחים לבאר ב ע ב ר י ת לתלמיד „[illegible]" את המבטא „רגע בעצמך" או „נכשל

בלשונו" — ואבד [illegible] של הילד, אינו נהנה מאחדים גם מפני [illegible] בלשון אחרת. בעיקר היא כי אריכות הספור משעממת ומעכבת את [illegible] של הילד או שהוא מדלג על הספור או [illegible] לשנים או שלשה ספורים. אבל בספרנו אינני [illegible] בשביל הספורים [illegible]. היא נועד בעיקר בשביל [illegible] אלא מה שענינים ראשית, [illegible] הוא הספר [illegible] עבריים.

[illegible] בוא בעצת אל המחברים [illegible] בכל התקונים החדשים, הנני להתעכב רק על שנים. האחד תקון טכני, והוא: להוסיף על הספר „שחרית", חלק ראשון, המתאים של חצי שנה, שישמש גשר בין שני החלקים. התקון השני הוא התקון המכוון ללבב של המחברים: עליהם להתגבר על היצר ה ע ב ר י שבקרבם. זאת אומרת: עליהם להביא את [illegible] את התינוקות אל [illegible] על [illegible] ויבחרו עליהם [illegible] לב אל נפש [illegible] שהוא [illegible] עליהם [illegible].

מה שאנו זקוק להתקן [illegible] — הרי זה [illegible], שיבוא [illegible] בספרים [illegible] של הספר, [illegible] בדרך האיתנה, על [illegible] וזה במעט שלא [illegible] בספרים [illegible] עבריים.

[illegible]

מִכְתָּבִים אֶל הַמַּעֲרֶכֶת

מערכת נכבדה

[illegible]

[illegible] ארץ־ישראל [illegible] את [illegible] אני [illegible] את אשר [illegible] אלפי [illegible] עברית [illegible] של ארץ־ישראל [illegible] את עבודתי ואת [illegible] אני [illegible] את [illegible] הראשון [illegible] הראשית [illegible] אלאומית עברית, פה בארץ־ישראל.

בכבוד רב ובברכת ציון

[illegible]

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

— בשבוע שעבר ננעלה בקליוולאנד הועידה השנתית של „האורדן החפשי הכוכב המערבי". בין שאר הדברים נתקבלה פה־אחד החלטה להביע תודה לממשלת אנגליה ולמדינות־ההסכם על ההכרזה ההיסטורית בדבר יסוד מקלט־בית יהודי בארץ־ישראל. ההחלטה נשלחה לוואשינגטון ועל־פי הטלגראף ללונדון.

כמו כן החלט, כי כל חבר מחויב לשלם עשרים וחמשה סנטים בדולר לטובת הקרן לגאולת ארץ־ישראל.

לנשיא נבחר מ. ליוואי מסינסינאטי; למזכיר — י. שפירא משיקאגו; לגזבר — י. שייארין משיקאגו.

— ביום החמישי שעבר הפליגה מניו־יורק הקבוצה האחת־עשרה של הגדוד העברי. הקבוצה הזאת מונה מספר הגון של חברים, ביחוד מפילאדלפיה ומשאר ערי־השדה. בתוך הקבוצה הזאת נמצא גם אברהם הרכבי, מיסד אגודת בני ארץ־ישראל לבנים.

תוצאות העבודה הנמרצה לשם הגדוד כבר נראות לעין. מערי המדינה מגיעות ידיעות כי אספות־הדיון שבשבילים נאספים בהן, מצליחות מאד. ומספר המתנדבים הולך ורב. מערים שונות כגון: בוסטון, הרטפורד, פילאדלפיה ועוד יצאו הרבה קבוצות גדולות של מתנדבים, ועוד קבוצות יותר גדולות עתידות לצאת בימים הקרובים.

מלונדון מגיעה הידיעה כי הממשלה האנגלית הרשתה ליהודים הרוסיים, הנמצאים באנגליה, להכנס אל הגדוד העברי, היוצא לארץ־ישראל.

— המלאכות הרפואית של „הדסה" שוהה עכשיו בפאריז, והציונים שם ערכו לכבודה קבלת־פנים נאה.

הבארון עדמונד רוטשילד, הנריק פרידק, הרב הראשי ... ובין שרי־הממשלה שהשתתפו בקבלת־פנים היו גם המיניסטר הצרפתי לעניני הבריאות ושליחה העליון של צרפת בוואשינגטון טארדי, ששב זה לא־כבר מאמריקה.

מר טארדי אמר בנאומו, כי הממשלה הצרפתית נוטה רצון לציוניות, כפי שאישרה את הדבר באורח רשמי. הוא הזכיר לטובה את השופט ל. בראנדייס.

— המיניסטר לעניני־חוץ באנגליה ארתור באלפור קבל מאת נחום סוקולוב בשם ההסתדרות הציונית טלגראמה של ברכה ליום הולדתו השבעים.

בתשובתו אומר באלפור בדברים האלה:

„למקור של ספוק־נפש עמוק משמשת לי היכולת להשתתף בעבודה לשם יסוד מרכז־בית לאומי בשביל היהודים בארץ־ישראל. יהיו לבכם בטוח, כי אוסיף ברצון רב לעשות לשם הצלחת המטרה הנשגבה הזאת".

— יהודי טורקיסטאן ברוסיה שלחו למוסקבה שלוחים לבקש מאת הממשלה מגן ומחסה מפני הפרעות היהודים ... עברית, באו בדברים עם הממשלה על־ידי מליץ עברי.

— הממשלה הרוסית השיבה אחור, על־ידי השתדלותם של אנשים בעלי־השפעה, את פקודתם להחרים את בית־הדפוס של העתון היומי העברי „העם", המופיע במוסקבה, ולהפסיק את יציאתו. אולם תנאי התנתה הממשלה, כי בדפים „העם" ידפס חנם עתונם של הבולשיביקים באידיש „די ווארהייט".

— במוסקבה נפטר בשנת החמשים ושבע לחייו העורך־דין הידוע יעקבסון מי שהיה מורשה בדומה הרוסית הראשונה, המנהיג הידוע עסקן ציוני והשתתף בקונגרסים הציוניים.

הפארלאמענט ברומיניה ... בזכויות אזרחיות ומדיניות מלאות את היהודים, שהשתתפו במלחמת 1913, ואת אלה שהם ואבותיהם נולדו ברומיניה. באופן כזה יוכל רק חלק נזער של היהודים שם להשתתף בזכויות אזרחיות. לפי דברי ... כי היהודים ברומיניה נראים כזרים ...

העתון הרשמי של הממשלה הרומינית מודיע, כי החוק בדבר זכות־אזרח ליהודים, שנתקבל בפארלאמנט, אינו אלא המשך לבריתות השלום שנתקבלו בבוקארעשט. הגאוניברזית ... מודיע כי היהודים מכבר שוויוניות אינם יכולים להתנשא כלא חוק בדבר ההתאזרחות בכלל, והחוק הזה אינו יכול להקבע אלא אם כן תשתנה הקונסטיטוציה. נמצא לפי דברי העתון הרשמי, כי גם מעט הזכויות, שמבטיחה ברית־השלום של בוקארעשט ליהודים ... יחד עם ... שבעד מדרי נתינים.

המנהיג הציוני הידוע ... ראובן ... פאור ... בא ... ברומיניה ... היהודים ... להתראות עם אנשי־המדינה הרומינים ולפתור את שאלת היהודים ברומיניה באופן רצוי.

המנהיג הציוני נחום סוקולוב בלונדון קבל מכתב מאת הממשלה האיטלקית בדבר היהודים ברומיניה. המכתב אומר, כי הממשלה האיטלקית רואה את הסעיפים בברית־השלום של בוקארעשט בדבר היהודים בסעיפים שאינם משביעים רצון. אולם הממשלה האיטלקית מבטיחה, כי היא תשתדל בכל מאמציכחה לפתור פעם אחת ובשלמות שאלת היהודים ברומיניה, באופן שיובטח להם בדרך ברורה ומפורשת שויון תמידי ולאימיגבל.

איטליה היא המדינה השלישית, שיצאה בגלוי נגד הסעיפים בדבר היהודים בברית־השלום הרומינית. עוד קודם לכן הודיעו דבר זה הממשלות האנגלית והצרפתית.

ההסתדרות הציונית באמריקה קבלה מאת מקורות אנגליים רשמיים קטעים ממאמר, שפרסם העתון „לא רומאניע", המופיע בפאריז, על־דבר שאלת היהודים ברומיניה. בין יתר דבריו אומר כותב המאמר: „אם סוברים היהודים ברומיניה, כי ממשלתם ... אינם אלא ... נצרכים של ממשלת ... לעשות את היבתה, יהיה יוצר החוקים. היהודים יכולים לצפות לטובה רק מאת ממשלות־ההסכם, ומאת חוקי העם הרומיני, הנוטים רצון אל ממשלות־ההסכם".

— היהודים בליטה נתונים עתה בדוחק גדול, משום שפסקה תמיכת היהודים מאמריקה. הממשלה הגרמאנית המציאה לועד העזרה בווילנה סך ארבעים אלף דולאר, אך אין הסכום משביע.

היהודים בליטה מתכוננים לפנות אל ממשלת אמריקה בבקשה להרשות ליהודי אמריקה לשלוח ... לאחיהם בליטה.

— אגודת הרבנים בפיראגיה פנתה בבקשה אל הממשלה הפולאנית לפטור את ילדי ישראל מלמוד בבתי־הספר בשבתות ובמועדים. הממשלה מיאה את הבקשה הזאת.

— הפדרציה הציונית בגרמאניה מכחשת את הידיעה, שנתפרסמה בעתונים, כי המשטרה עשתה חפושים בלשכות ההסתדרות הציונית בברלין.

— הידיעות בדבר פרעות ביהודים ברוסיה, אוקראינה ופולאניה אינן פוסקות.

בעיר ... פרעות פעמים שנים עשר יהודים נהרגו ועשרות נפצעו. כל בתי היהודים וחנויותיהם היו ... בידי ...

פחד גדול נפל על היהודים בקורסק והסביבה, בגלל עלילת־שוא, כי רב ... הצבא התכונן ... ורק בעמל רב עלתה ביד האחרונים להנקות מן העלילה.

בווארשה נפוצו כרוזים, הקוראים את ההמון לערוך שחיטות ביהודים. כשהגיעה השמועה לברלין, שאלו שני המורשים כהן ונוסקה את הממשלה בנדון זה. באי־כחה של הממשלה ענה, כי המשטרה בווארשה ... נגד ... יהיא מבערת את כל הכרוזים.

ה„מאות השחורות" באוקראינה סדרו סיעה מיוחדת, שמטרתה להנקם ביהודים. הסיעה הוציאה פקודה לסניפיה, שירשמו שמות כל היהודים במקומותיהם, כדי להכין להם יום־טבח. הסיעה פרסמה כרוז ליהודים והודיעה, כי היא מסדרת שיטה של מרגלים, כדי לשמור את צעדי היהודים ולמרר את חייהם, עד אשר יעקרו לגמרי מאוקראינה.

— המועצה היהודית הלאומית באוקראינה פעלה על הממשלה האוקראינית לבטל את כל הגזירות הישנות נגד האזרחים היהודים, וביניהן את גזירת המס המיוחד.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

ההסתדרות הציונית ביון

במדינת יון החלה תנועה ציונית חזקה, וכבר נוסדה שם פדרציה ציונית ארצית, שנשיאה הוא העסקן אשר מלך. באחת האספות האחרונות בסאלוניקי נאספו למעלה מארבעת אלפים פראנקים לטובת המשמר על שם ציונים שנוסד בארץ־ישראל כמו כן נמכרו שם שני אלפים שקלים.

* * *

הממשלה היונית בעד הציוניות.

מ. סימוס, מיניסטר ההגנה ביון, נכנס בשיחה עם הד"ר נסים לוי העסקנים ציונים בעיר יאנינה ואמר כי הוא והמיניסטר הראשי המיניסטריון, ושאר המיניסטרים יעשו את כל הדרוש, כדי לעזור להגשמת התכנית הציונית. מר סימוס הדגיש את העובדה, כי היוונים והיהודים נלחמו כשכנים נאמנים שעמדו בימי הדם נגד הבערות ועבודת־האלילים וכתבו את העמודים היותר יפים בהיסטוריה האנושית.

* * *

הציוניות בבולגריה.

שלש מפלגות שורשיות בקרב היהודים בבולגריה: הציונים הסוציאליסטים והנייטראליים. הרעיון הלאומי כבש את דעת־הקהל היהודית. בכל מקום דגים בציוניות, ביחוד מעת שנתפרסמה ההצהרה הציונית מצד מדינות־ההסכם

בימי האחרונים משתדלים ליסד בין שלש המפלגות שם עיבוד תכנית כללית שכל המפלגות וההסתדרויות היהודיות יכולות להשתתף בהן, מבלי אשר תוותרנה על עיקרי דעותיהן. העתונות היהודית בבולגריה עוסקת בכובד־ראש בתכנית זו, שבכחה לאחד את כל היהודים למיניהם תחת הדגל הציוני.

* * *

הציוניות בחינה וביפוניה

קהלת־ישראל בשאנחאי החליטה לבנות בארץ־ישראל מאה בתים בשביל מאה משפחות בתור תרומה להצהרה הבלפורית. הקהלות בהונג־קונג ובסינגאפור נתבקשו להשתתף בקרן הזאת

היהודים משתדלים שם, שהממשלות החינאית והיפונית תאשרנה באורח רשמי את ההכרזה הציונית של אנגליה ושאר מדינות־ההסכם. מר דוד סאנדיסה מציגגטאו הצליח לענין את וויסקאונט אינויה, חבר בבית־המורשים היפוני, שיעלה את השאלה הזאת בגלוי; והוא מודיע, כי גם כל המדינאיים החינאיים הגדולים נוטים רצון להצעה זו בדבר אישור הציוניות.

* * *

העבודה לטובת הבאנק הציוני.

מכירת מניות הבאנק הציוני מתפתחת באמריקה באופן רצוי מאד. בימים האחרונים קנה המיליונר הציוני היהודי נתן שטרויס 2,000 מניות בסכום 10,000 דולאר.

* * *

עבודת ההסתדרות העברית.

מר ק. ווייטמאן, מזכיר ההסתדרות העברית, שלח לנו את הידיעות האלה:

במשך הימים, שבקר הסדרן הנוסע אב. גולדברג את סיראקיוז, הצליח ליסד שם אגודה עברית בת עשרים וחמשה חברים, ולהכנים אל ההסתדרות את המחנה „ד"ר הרצל" של האורדן „בני־ציון". בהשתדלותו עלתה להשפיע על קהל הציוניים בסיראקיוז, כי יתנו את ידם להסתדרות ויעסקו בעבודה עברית.

במשך השבועות הבאים עד „הימים הנוראים" יבקר מר אב. גולדברג את הערים שבמדינות ניו־יורק ומאסאצוסטס בעניני התנועה העברית. לפי הרגש העברי החזק, המפעם כעת בלב הקהל היהודי בכלל ובלב הקהל הציוני בפרט, יש לקוות, כי יצליח בעבודתו, וההסתדרות תתעשר באגודות חדשות ובכחות פועלים של עברים יהודים.

בשבוע הבא יבקר ראובן בריינין, נשיא ההסתדרות, את בוסטון וסביבותיה לרגל עניני הגדוד העברי. מר בריינין ישתמש בבקורו זה גם לטובת ההסתדרות העברית. החוגים העברים בבוסטון מוכנים לבוא בבני־ציונים ומשתדלים לקבל את פניו בכבוד ובחבה הראויים לעסקני של האורח הנכבד.

שׁוֹנוֹת

בארץ־ישראל.

— טלגראמה מסוכנות רייטיר מוסרת את הפרטים האלה בדבר החגיגה של הנחת אבן־הפנה של האוניברסיטה העברית בירושלים:

בחגיגה, שהיתה ביום 24 ביולי, השתתפו המלאכות הציונית בהנהגתו של הד"ר חיים ווייצמאן, המצביאים הראשיים של מדינות־ההסכם הנציג הצבאי של הישראלים באיטליה של המאכסיות הצבאיות של צרפת ואיטליה, הכהן הגדול של המדינה, הרשמי האנגליקאני באירופה של הכנסיות הארמיניות והיוניות, ראש העיר ירושלים ועוד ששת אלפים איש.

ד"ר ווייצמאן אמר בנאומו, כי האוניברסיטה תהיה פתוחה לתלמידים מכל העמים והמדינות והיא תהיה אוניברסיטה עממית באמת, ובה יהיו קורסים גבוהים מיוחדים בשביל הפועלים, שילמדו בשעות־הפנאי שלהם.

טלגראמות של ברכה נתקבלו גם מאת מיניסטר החוץ האנגלי באלפור מאת הממשלה הצרפתית.

— הממשלה האנגלית כוננה בכל חלקי הארץ לשכות־מודיעין לעניני העשיר והמסחר.

— הממשלה בירושלים מינתה את העורך־דין היהודי גד פרימרוי בתור שופט ראשי בירושלים ואת העורך־דין היהודי מיכאל מיני בתור שופט ראשי בבית־הדין המחוזי בירושלים.

גד פרומקין הוא סופר עברי, עורך [illegible] והשתתף ב„הפועל הצעיר". אביו היה הסופר הידוע ישראל דוב [illegible] פרומקין [illegible].

— ביפו נפתח על־ידי מרת ד״ר א [illegible]

* * *

שמחה חיים ווילקומיץ.

[illegible] חיים ווילקומיץ.

המנוח היה אחד המורים המצוינים בארץ־ישראל שבא בין הראשונים לחנך את הדור הצעיר. ביחוד הצטיין הרבה להנהיג את שיטת עברית בעברית.

הוא היה חניך הישיבה במיר של ליטה, ואחרי כן התמכר להשכלה כללית ולפדגוגיה. הוא היה גם סופר עברי חרוץ, שחבר ותרגם ספרי־למוד שונים [illegible] ועוד. הוא היה גם ממיסדי „אגודת־המורים" בארץ־ישראל. בזמן האחרון היה גם המשגיח על כל בתי־הספר של יק״א בגליל.

יהי זכרו ברוך!

* * *

חיים יעקב קרמר.

בברלין נפטר הסופר העברי חיים יעקב קרמר מלודז. המנוח השתתף ב„המליץ", „הצפירה", „כנסת ישראל" [illegible]. הוא כתב הרבה על־דבר „חבת־ציון" והמושבות בארץ־ישראל.

שלום לעפרו!

* * *

אפרים אוסטרובסקי.

בבית־החולים בניו־יורק נפטר ביום השבת שעבר [illegible] העברי הצעיר אפרים אוסטרובסקי. המנוח היה אחד מטובי העברים בניו־יורק. הוא היה חבר עסקן ב„אגודת־המורים", „הסתדרות־המורים" והסתדרות „אחיעבר". הוא נסה את כחו גם בספרות. [illegible]

שלום לעפרו!

* * *

[illegible]

האגודה הציונית האקדמית [illegible] את יובלו של הסופר העברי ד״ר ש. א. הורודצקי במלאת עשרים וחמש שנים לעבודתו הספרותית.

מר הורודצקי ידוע בתור סופר מומחה בספרות החסידות והרבה כתב בעתונים ובמאספים עברים במקצוע זה. הוא הוציא [illegible]

[illegible] מאסף עברי בשם „מעת לעת", ערוך על־ידי ש. ל. ציטרון. תעודת המאסף היא ליצור במה עברית לענייני החיים והספרות. בקובץ הראשון באו מאמרים בדבר הטכסים המדיני של היהודים בליטה, בדבר הצורך לרשום את נזקי־המלחמה, בדבר „צעירי־ציון" בווילנה, ועוד מאמרים [illegible]

— בהוצאת הועד המרכזי של „הפועל הצעיר" ביפו יצא הספר „בדרך", אוסף מאמרים ישוביים מאת האגרונום י. ווילקאנסקי (א. ציוני). הספר הזה, המכיל בתוכו שורה של מאמרים ישוביים וחקלאיים, הוא כעין סכום והערכה של העבודה הישובית [illegible]

[illegible]

תשובות המערכת.

— לכל אלה השולחים את כתבי־ידם אל המערכת אנו מודיעים [illegible] ולפיכך מתבקשים בזה כל הכותבים המתחילים: א) להשאיר תחת ידם העתקה מחבוריהם, הנשלחים למערכת, אם אלה יקרים בעיניהם. [illegible] כך בטרוניה עם המערכת בדרישת תשובה. אלה מן הכותבים, הראויים, לפי ערך חבוריהם, להיות נענים — מובטח להם, שיקבלו תשובה גם כשלא יצרפו תוי־פוסטה לכתבי־ידם.

NOTICE TO STOCKHOLDERS.

A Special Meeting of the Stockholders of the HATOREN PUBLISHING ASSOCIATION, INC., will be held on the **21st day of August, 1918,** at 8:30 o'clock P. M., at the office of such Company, at No. 44 East 23rd Street, in the City of New York, for the purpose of voting upon a proposition to increase its capital stock from Twelve Thousand ($12,000.00) Dollars, consisting of twelve hundred (1200) shares of stock of the par value of Ten ($10.00) Dollars each, to Twenty-five Thousand ($25,000.00) Dollars, to consist of twenty-five hundred (2500) shares of the par value of Ten ($10.00) Dollars each.

A. E. Lubarsky, President.

A. S. Orlans, Secretary.

יצא לאור
פסוקי דזמרה
שירי קודש, שמקורם בדברי ימי קדם ושירי חולין שמקורם בדברי קורות הזמן הזה.

מאת ישעיהו וואטמאן
המחיר 35 סנטים עם המשלוח
לפנות אל:
S. DRUCKERMAN
50 Canal Street
New York, N. Y.
או אל המחבר:
ISAIAH WATMAN
72 West 30th Street
Bayonne, N. J.

דר. נ. שכטר
רופא חולים
31 רחוב דושפרסון ניו־יורק
טיליפון 6370 ארטשארד
השעות: 8—10, 1—2, 6—8
ביום א׳ — עד שעה 1

בית ועד לעברים!
בית האוכל של
יוסף לאנגבארד
33 רחוב קאנאל ניו־יורק
ידוע לעברים במאכליו הבריאים והחיוניים

ד״ר מ. מ. קאמענעץ
רופא שנים מנוסה
911 East 176th Street
New York
Telephone Tremont 562
עבודה הגונה במחיר נמוך

נעלים יפות במחיר שוה לכל נפש
אצל העברי
י. ל. עפשטיין
1431 Wilkins Ave., Bronx
Corner 170th Street
Tel. Intervale 4938

כתובת
„אָסָף„
ASAPH PUBLISHING CO.
101 W. 113th St, New York City

Addressing & Multigraphing Co.
Israel Maltin, Pr.
ENGLISH—HEBREW—YIDDISH
MULTIGRAPHING AND PRINTING
44 E. 23rd St. New York
Tel. Gramercy 526

דרושים מורים
בתלמוד־תורה דמערב העיר בבאלטימור, מרילאנד, דרושים מורים מומחים היודעים עברית ואנגלית על בורין.
לפנות אל המנהל:

MR. P. TARSHISH
705 Dolphin Street Baltimore, Md.

דרושים מורים
לתלמוד התורה שבגארי, אינדיאנה, דרושים מורים מומחים בשיטה הטבעית: מגננת בשביל „גן ילדים" וגם ללמד מחלקה אחת או יותר ומורה ללמד שלש המחלקות הנשארות. רק מורים מובהקים בשיטה הטבעית יפנו על־פי הכתובת:

M. ZINDER
1301 Washington Street Gary, Ind.

המשכורת ממאה ועד מאה ועשרים וחמשה דולארים לחודש.

דרושים מורים
לתלמוד התורה שבסט. יוסף, מיזורי, דרושים שני מורים, אחד למתחילים (עברית בעברית) ואחד לגדולים (עברית באנגלית). לפנות אל:

SOL. ZEMACH
420 N. 16th Street St. Joseph, Mo.

דרושים מורים
לבית הת״ת דמילבוקי, וויסק., דרושים שלשה מורים מומחים ומנוסים על־פי שיטת עברית בעברית. השכר הגון. לפנות על־פי הכתובת:

MILWAUKEE TALMUD TORAH
726 Central Ave. Milwaukee, Wisc.

חש במעיו יתרפא
ב„עקס־לאקס"

כתובת
הוצאת „אשכלות"
ASHCHOLOTH, Inc.
159 E. BROADWAY NEW YORK

הוצאת הספרים „קדימה"
"KADIMAH"
44 E. 23rd St.
NEW YORK CITY

חתמו מיד! חתמו מיד!

על־פי דרישת האגודות העבריות
מתקבלת החתימה עד ראשון לספטמבר 1918

ספריה עממית קבוצה ב

בעריכת ראובן בריינין
בתבנית מגודלה ובהוצאה יפה

ספרים מקוריים ותרגומים שלא נדפסו עדיין.

13—14. א. בן־יהודה: תולדות השפה העברית. תמצית ההקדמה למלונו הגדול שלא נדפסה עדיין.

15. ראובן בריינין: משוררי התחיה. הערכה על ביאליק, טשרניחובסקי, כהן ושניאור.

16. י. ד. ברקוביץ: ספורים.

17. פרופ. נ. סלושץ: איי ים התיכון, ציורי מסע.

18—19. מ. שיינקין: ארץ־ישראל, הארץ וישובה.

20—21. קנוט האמסון: פאן, מתורגם על־ידי מ. ליפסון בצירוף הקדמה מאת ראובן בריינין.

22. מ. ברנשטיין: ספורים ודרמה מחיי הישוב החדש, עם הקדמה מאת ראובן בריינין.

מחיר הקבוצה הזאת לחותמים 1.60 עם המשלות.

מכורכים (כל ספר בכריכה מיוחדת) $2.10
בכריכות בד (כל ספר בכריכה מיוחדת) $2.35

לחותמים היושבים בקנדה ובגלילים המערביים של אמריקה משיקגו והלאה

$1.75 עם המשלות. מכורכים $2.25. בכריכות בד $2.50.

מתקבלת החתימה על כתבי שלום־עליכם

בתרגום י. ד. ברקוביץ.

כבר נמסרו לדפוס 5 כרכים של שלום־עליכם בתרגום עברי מאת י. ד. ברקוביץ.
כל הכרכים יופיעו בבת אחת על נייר משובח ומכורכים כריכות בד נהדרות.
מחיר כל הכרכים $7.50
החותמים על כל הכרכים יקבלו אותם בבת אחת במחיר של $5.00.
תנאי החתימה: 2 דולארים בזמן החתימה ו־3 דולארים עם קבלת הספרים (C. O. D.)

יצא לאור

ראשון לספרות המלחמה בעברית!

עיקר־הלאומים

מאת ישראל זנגביל
מתורגם על־ידי א. ש. אירלים
מחיר הספר בכריכת עור מהודרת [illegible] סנט
למוכרי־ספרים וסוכנים, הקונים יותר מעשרה ספרים בבת־אחת, ראבאט הגון.

Lifshitz Print, 217 E. Broadway, cor. Clinton St.